

Univerzita Pardubice

Fakulta zdravotnických studií

Problematika náhradního mateřství

Eliška Pražáková

Bakalářská práce

2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Eliška Pražáková
Osobní číslo: Z12165
Studijní program: B5349 Porodní asistence
Studijní obor: Porodní asistentka
Název tématu: Problematika náhradního mateřství
Zadávací katedra: Katedra porodní asistence a zdravotně sociální práce

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Studium literatury, sběr informací a popis současného stavu řešené problematiky.
2. Stanovení cílů a metodiky práce.
3. Příprava a realizace výzkumného šetření dle stanovené metodiky.
4. Analýza a interpretace získaných dat.
5. Zhodnocení výsledků práce.

Rozsah grafických prací: **dle doporučení vedoucího**

Rozsah pracovní zprávy: **35 stran**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

1. DOSTÁL, J. Etické a právní aspekty asistované reprodukce: situace ve státech přijatých do Evropské unie v roce 2004. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 170 s. ISBN 978-80-244-1700-4.
2. HAASOVÁ, I. Etika asistované reprodukce [online]. 12. 8. 2012 [cit. 15. 4. 2014]. Dostupné z: <http://www.solen.cz/pdfs/uro/2012/06/05.pdf>.
3. HAŠKOVCOVÁ, H. Lékařská etika. 3. vyd. Praha: Galén, 2002. 272 s. ISBN 80-7262-132-7.
4. PILKA, L.; RUMPÍK, D.; PILKA, R.; KOUDELKA, M.; PRUDIL, L. Surogátní mateřství - literární názory a praxe. [online]. 20. 4. 2009 [cit. 15. 4. 2014]. Dostupné z: http://www.medvik.cz/kramerius/document/ABA008_07402_MED00010981-2009-74.2_s.73-160.pdf?id=355262page=72.
5. ROB, L.; MARTAN A.; CITTERBART, K. Gynekologie. 2. vyd. Praha: Galén, 2008. 319 s. ISBN 978-80-7262-501-7.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jitka Rusová, DiS.**
Katedra ošetřovatelství

Datum zadání bakalářské práce: **1. října 2013**
Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2015**

prof. MUDr. Arnošt Pellant, DrSc.
děkan

L.S.

Mgr. Markéta Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 26. ledna 2015

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 27.4. 2015

Eliška Pražáková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Jitce Rusové DiS. za odborné vedení, rady a velkou trpělivost při spolupráci na mé bakalářské práci.

ANOTACE

V bakalářské práci se zabývám biologickými, etickými, právními, psychologickými a sociálními aspekty náhradního mateřství. V teoretické části rozebírám příslušné aspekty a odkrývám velké množství otázek s tím spojených.

Ve výzkumné části zjišťuji pomocí dotazníkového šetření informovanost a postoje studentů vybraných středních škol k náhradnímu mateřství.

KLÍČOVÁ SLOVA

Náhradní mateřství, neplodnost, asistovaná reprodukce, etické, psychologické, sociální a právní aspekty

TITLE

Problems of surrogacy

ANNOTATION

In my bachelor theses I deal with biological, ethical, legal, psychological and social aspects of surrogacy. In theoretical part I analyze relevant aspects and reveal a lot of questions.

In research part I am using questionnaire survey to find out high school students' awareness and attitude to surrogacy.

KEYWORDS

Surrogacy, infertility, assisted reproduction, ethical, psychological, social and legal aspects

OBSAH

0 Úvod	10
1 DEFINICE.....	13
1.1 Formy náhradního mateřství.....	13
1.2 Historie náhradního mateřství	14
2 BIOLOGICKÉ ASPEKTY	15
2.1 Definice neplodnosti.....	15
2.2 Primární a sekundární neplodnost	15
2.3 Příčiny neplodnosti ze strany muže	16
2.4 Příčiny neplodnosti ze strany ženy	17
2.5 Asistovaná reprodukce	18
3 ETICKÉ ASPEKTY NÁHRADNÍHO MATEŘSTVÍ.....	20
3.1 Etické aspekty asistované reprodukce	20
3.1.1 Umělé oplodnění.....	20
3.1.2 Nadpočetná embrya	21
3.1.3 Morální postavení embrya	21
3.2 Etika náhradního mateřství.....	22
4 PRÁVNÍ ASPEKTY NÁHRADNÍHO MATEŘSTVÍ.....	24
4.1 Situace v České republice.....	24
4.2 Situace v zahraničí.....	25
5 PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY NÁHRADNÍHO MATEŘSTVÍ	26
6 SOCIÁLNÍ ASPEKTY NÁHRADNÍHO MATEŘSTVÍ	28
7 SOUČASNÁ PRAXE V ČESKÉ REPUBLICE	28
8 METODIKA VÝZKUMU.....	30
9 PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	33
9.1 Prezentace výsledků odpovědí na identifikační otázky - charakteristika výzkumného souboru	33
9.2 Prezentace odpovědí na ostatní dotazníkové otázky.....	35
9.2.1 Prezentace odpovědí na dotazníkové otázky zjišťující informovanost	35
9.2.2 Prezentace odpovědí na postojové dotazníkové otázky	41
10 DISKUZE	58
11 ZÁVĚR	63
12 SEZNAM LITERATURY	64
13 PŘÍLOHY	67

SEZNAM OBRÁZKU

Obr. 1 Rozdělení respondentů dle věku a pohlaví	33
Obr. 2 Zastoupení věkových skupin respondentů v jednotlivých ročnících.....	34
Obr. 3 Celkové rozložení respondentů dle pohlaví, školy a ročníku	34
Obr. 4 Odpovědi na otázku, zda slyšeli pojem náhradní mateřství	36
Obr. 5 Zdroje informací o náhradním mateřství dle školy	37
Obr. 6 Využívání instituce náhradního mateřství v ČR.....	37
Obr. 7 Povědomí respondentů o zákonné úpravě náhradního mateřství dle školy a ročníku ...	38
Obr. 8 Kdo je zákonnou matkou dítěte po jeho narození	39
Obr. 9 Postoj k využití metod AR dle pohlaví.....	41
Obr. 10 Postoj žen, volících metody asistované reprodukce, k náhradnímu mateřství	42
Obr. 11 Postoj žen, volících metody asistované reprodukce, k využití náhradního mateřství dle školy a ročníku	43
Obr. 12 Postoj žen k roli náhradní matky	43
Obr. 13 Postoj žen náhradnímu mateřství.....	44
Obr. 14 Postoj mužů k využití náhradního mateřství	45
Obr. 15 Postoj mužů k uskutečnění procesu náhradního mateřství v porovnání s ročníkem studia.....	46
Obr. 16 Postoj mužů k uskutečnění procesu náhradního mateřství v porovnání se školou.....	46
Obr. 17 Podpora partnerky v roli náhradní matky dle školy a ročníku	47
Obr. 18 Souhlas mužů s využitím náhradního mateřství versus podpora partnerky v roli náhradní matky	48
Obr. 19 Osoba náhradní matky dle pohlaví	49
Obr. 20 Postoj studentů gymnázia k narození postiženého dítěte	50
Obr. 21 Postoj studentů SOŠ k narození postiženého dítěte.....	50
Obr. 22 Největší motivace náhradní matky dle studentů gymnázia	51
Obr. 23 Největší motivace náhradní matky dle studentů SOŠ	52
Obr. 24 Finanční odměna náhradní matce	53
Obr. 25 Výše odměny náhradní matce dle studentů z gymnázia.....	54
Obr. 26 Výše odměny náhradní matce dle studentů ze SOŠ	55
Obr. 27 Největší obavy v roli adoptivních rodičů dle pohlaví.....	56
Obr. 28 Největší obavy v roli náhradní matky dle pohlaví.....	57

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Informovanost respondentů o náhradním mateřství dle správných odpovědí na otázky č. 18, 19, 20.....	40
---	----

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

PCOS - syndrom polycystických ovárií

AR - asistovaná reprodukce

IUI - intrauterinní inseminace

IVF/ET - in vitro fertilizace/embryotransfer

ICSI - intracytoplazmatická injekce spermií

FIGO - International Federation of Gynecology and Obstetrics

SOŠ - střední odborná škola

0 Úvod

Instituce náhradního mateřství je v dnešní době velice diskutovaným a aktuálním tématem. V celé naší společnosti se vyskytuje mnoho názorů na tuto problematiku, které jsou často protichůdné. Co člověk, to jiný názor.

Náhradní mateřství je šancí pro ženy, které nemohou otěhotnět a donosit z jakéhokoliv důvodu dítě. Dle statistik je v České republice 20-25% párů neplodných. Léčba pomocí IVF má úspěšnost 40-50%. Pomocí asistované reprodukce se každý rok v České republice narodí zhruba 5000 dětí.¹ Pro neplodné páry je alternativním řešením adopce, ale náhradní mateřství dává párům šanci na biologicky vlastního potomka. Proces probíhá následovně. Neplodný pár si sám vyhledá náhradní matku, která podstoupí umělé oplodnění, dítě odnese a po porodu odevzdá páru. Po domluvě náhradní matky s objednateli dojde k finančnímu vyrovnání, které je předmětem mnoha diskusí. Proto je tato odměna označována jako náklady spojené s těhotenstvím. Tato problematika přináší velkou spoustu otázek, které se týkají etické, psychologické, sociální a právní sféry. Náhradní mateřství souvisí bezesporu s reprodukční medicínou a neplodností a to je důvod, proč se budu této problematice také věnovat.

V současné době není v České republice náhradní mateřství nijak upravené zákonem. V novém občanském zákoníku je pouze zmínka, že v případě náhradního mateřství je dovoleno osvojení mezi příbuznými v přímé linii a sourozenci. Také platí pravidlo, že matkou dítěte je žena, která jej porodila. Jakékoliv smlouvy o náhradním mateřství nejsou na území naší republiky platné. I přes legislativní vakuum je však náhradní mateřství využíváno. Jedním z pracovišť, které to otevřeně přiznává je Klinika asistované reprodukce ve Zlíně, kde to umožňují od roku 2004. Nejstarším dětem narozeným náhradní matce je již 11 let.²

Teoretická část této práce je zaměřena na vybrané aspekty náhradního mateřství. V první řadě na biologické aspekty, respektive neplodnost a asistovanou reprodukci.

¹ *Neplodnost je krize, která nemá hranice* [online]. 2014 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.ivf-zlin.cz/25908n-neplodnost-je-krize-ktera-nema-hranice>.

² LINHARTOVÁ, Věra. Rozhovor s otcem asistované reprodukce. *Postgraduální medicína* [online]. 2000, č. 4. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/postgradualni-medicina/rozhovor-s-otcem-asistovane-reprodukce-129966>.

Dalším důležitým aspektem je etický náhled na věc a s ním spojené důležité otázky, které rozebírám v příslušné kapitole. Dále také popisuji právní situaci v České republice a Velké Británii. Neméně důležité jsou také psychologické a sociální aspekty, které s sebou nesou další sporné otázky.

V praktické části své práce se zaměřuji na informovanost a postoje studentů středních škol k náhradnímu mateřství. Zajímalo mě, jak se k tomuto problému staví, a co si o náhradním mateřství myslí. Jak jsem již zmínila, tento institut je v naší zemi v právním vakuu a je jen na nás, občanech, zda bude někdy legislativně upraven, protože zákony obecně odráží vůli většiny. Respondenti v mém výzkumu jsou studenti dvou vybraných středních škol (gymnázia a střední odborné školy). Záměrně jsem volila školu jak s teoretickým, tak praktickým zaměřením. Tito mladí lidé budou v budoucnu s největší pravděpodobností spolurozhodovat o legislativě a jejich pohled na věc se utváří již v tomto věku.

CÍLE PRÁCE

Cíl pro teoretickou část

1. Popsat problematiku instituce náhradního mateřství.

Cíle pro výzkumnou část

1. Zjistit informovanost studentů středních škol o instituci náhradního mateřství.
2. Zjistit postoje studentů středních škol k vybraným aspektům náhradního mateřství.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE

Náhradní mateřství, nebo-li surogátní mateřství, znamená zahrnutí třetí osoby do reprodukčního cyklu. Tato metoda spočívá v tom, že je embryo neplodného páru vloženo do dělohy náhradní matky. Ta dítě odnese, porodí a odevzdá adoptivním rodičům. Často je tato služba spojena s finančním vyrovnáním. Tuto metodu využívají ženy po hysterektomii (odebrání dělohy), která byla provedena z důvodu onkologického či jiného onemocnění, dále je využívána ženami s aplázií dělohy (nevyvinutá děloha) a ženami se syndromem Rokitanski-Küster, které trpí úplnou agenezí (chyběním) dělohy. Náhradní mateřství využívají také páry, které po opakovaném umělém oplodnění nedosáhly těhotenství.³

1.1 Formy náhradního mateřství

Proces náhradního mateřství spočívá v tom, že náhradní matka odnese embryo biologických rodičů. Náhradní mateřství se pomyslně dělí na úplné a částečné.

V prvním případě je náhradní matce s pomocí asistované reprodukce implantováno embryo, které obsahuje spermie i vajíčko neplodného páru. Nemá tedy genetickou výbavu náhradní matky. V případě částečného náhradního mateřství je použito vajíčko náhradní matky, které je oplodněno spermii muže z neplodného páru, popř. dárce. Embryo má genetickou výbavu náhradní matky.⁴

³ *Náhradní mateřství* [online]. 2008 [cit. 2014-12-20]. Dostupné z: <http://nahradni-materstvi.webnode.cz>.

⁴ Náhradní mateřství: zdravotní, etické, morální a právní aspekty. *Zdraví a medicína* [online]. 2009, č. 41 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/nahradni-materstvi-zdravotni-eticke-moralni-a-pravni-aspekty-447275>.

Dále lze náhradní mateřství dělit dle úmyslu náhradní matky na altruistické a komerční. V případě altruistické formy je cílem náhradní matky pomoci neplodnému páru k získání vytouženého dítěte. Dělá to z dobré vůle a finanční odměna zde nehraje žádnou roli. Tento druh nejčastěji podstupují příbuzní neplodného páru. Komerčním náhradním mateřstvím je myšleno, že náhradní matka podstupuje celý tento proces pouze s vidinou finančního zisku. Nebývají v tom žádné altruistické motivy.⁴

1.2 Historie náhradního mateřství

Již v Bibli se setkáváme s určitou podobností náhradního mateřství a to ve Starém zákoně, respektive v jeho 16. kapitole. Abrahamova žena Saraj není schopná otěhotnět a navrhuje Abrahamovi, ať oplodní otrokyni Hagaru, která dítě po porodu předá Saraj. Tato situace je primitivní verzí náhradního mateřství.⁵

Moderní koncepce náhradního mateřství, jak ho známe dnes, se datuje od 70. let 20. století. V roce 1976 právník Keane Brokers uzavřel první smlouvu mezi náhradní matkou a objednatelským párem. Shodou okolností o dva roky později, v roce 1978, se narodilo první dítě ze zkumavky, Louise Joy Brown, což odstartovalo éru asistované reprodukce. Až v roce 1980 byla uzavřena první smlouva o finanční odměně za náhradním mateřství, kdy 37-letá náhradní matka přivedla na svět dítě, za což obdržela 10 000\$, což je přibližně 250 000 Kč.⁶

V roce 1985 svět zaznamenal kauzu Baby M, která se odehrála v americkém státě New Jersey. Náhradní matka Mary Beth Whitehead přivedla na svět Melissu Stern. Jejím biologickým otcem, který daroval sperma k oplodnění náhradní matky, byl Bill Stern. Po porodu se Mary Beth Whitehead odmítla vzdát dítěte a začal několikaletý soudní spor, který skončil vítězstvím pro Billa Sterna se svojí chotí Betsy.⁷

⁵ History of surrogacy – when and where did it all begin. *Surrogate mothers* [online]. [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://www.surrogatemothers.org/history-of-surrogacy-when-and-where-did-it-all-begin>.

⁶History of surrogacy – surrogacy stories throughout time. *Information on surrogacy* [online]. [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://www.information-on-surrogacy.com/history-of-surrogacy.html>.

⁷ HABERMAN, Clyde. *Baby M and the question of surrogate motherhood*. The New York Times [online]. 2014 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2014/03/24/us/baby-m-and-the-question-of-surrogate-motherhood.html?_r=0.

2 BIOLOGICKÉ ASPEKTY

Náhradní mateřství úzce souvisí s problémem neplodnosti. Celý tento proces podstupují páry, které již vyčerpaly všechny možnosti léčby a jedinou jejich nadějí je náhradní matka, která jim dítě odnese. Nejčastěji využívají náhradní mateřství ženy, kterým byla odebrána děloha z lékařské indikace, nebo je v jejich případě těhotenství zcela kontraindikováno.

2.1 Definice neplodnosti

„Neplodnost je vždy diagnózou páru, tedy konkrétního muže a konkrétní ženy. Za neplodný považujeme pár v případě, že nedojde k otěhotnění po jednom roce pravidelného pohlavního styku.“⁸

V některých případech stačí zpomalit životní tempo, změnit stravovací návyky, přestat kouřit a konzumovat alkohol. Avšak jsou případy, kdy musí neplodné páry podstoupit léčbu asistovanou reprodukcí ve specializovaném centru.

Každý šestý pár se setkává s diagnózou neplodnosti. Příčina je v 50% u ženy, 40% u muže v 10% není příčina nalezena.⁴

2.2 Primární a sekundární neplodnost

V české terminologii je neplodnost označována jako sterilita. Sterilita se rozděluje na primární a sekundární. Primární sterilita znamená, že žena nebyla nikdy těhotná. Sekundární sterilita znamená, že žena byla těhotná, ale těhotenství bylo ukončeno uměle, nebo skončilo spontánním potratem.⁸

⁸ ŘEŽÁBEK, Karel. *Asistovaná reprodukce*. 1. vyd. Praha: Maxdorf, 2008, 112 s. ISBN 978-80-7345-154-7.

2.3 Příčiny neplodnosti ze strany muže

Existuje mnoho příčin mužské neplodnosti. Nejčastěji jimi jsou porucha tvorby a vyzrávání spermií a poruchy průchodnosti vývodů. Základním vyšetřením neplodnosti u muže je spermiogram, ve kterém se hodnotí objem spermatu, počet spermií, morfologie a pohyblivost spermií. K vyšetření je nutný vzorek spermatu, který muž získá vlastní masturbací do sterilní nádoby. Muž by měl dodržet minimálně 2-5 denní sexuální abstinenci.⁸

Abnormální spermie mohou být jedním z důvodů neplodnosti muže. Výše popsaným vyšetřením to lze dokázat. Problémy nastávají, když je množství semene nedostačující, počet spermií nízký a jejich pohyblivost minimální. V některých případech se stane, že u muže nedochází k tvorbě spermií, odborně označováno jako azospermie. Snížený počet spermií se nazývá oligospermie a snížená pohyblivost je astenospermie.⁹

Další porucha se může týkat vývodního systému spermií. Porucha vývodných kanálků může být zapříčiněna vrozenou vadou, ale také se může objevit v průběhu života. Nejčastěji po zranění, infekčním onemocnění (kapavka) nebo uměle na vyžádání, kdy dojde k podvázání chámovodů (vasektomie).⁸

Příčinou neplodnosti můžou být také imunologické poruchy. Hlavní podstatou těchto poruch je napadání vlastních spermií protilátkami v těle. Tyto protilátky znemožňují proniknutí spermií do vajíčka a tím i celé oplodnění.⁹

V neposlední řadě by se nemělo zapomínat na ejakulační problémy. Nejznámější ejakulační problém se nazývá impotence. Impotence znamená neschopnost dosáhnout erekce (ztopoření penisu). Tento problém může být důsledkem psychických i fyzických potíží. Dalším problémem spojeným s ejakulací je tzv. zpětná ejakulace. Podstata tohoto problému spočívá v tom, že je semeno při orgasmu vstříknuto zpět, tedy do močového měchýře. Zpětná ejakulace je pravděpodobně způsobena ochabnutím nervů v oblasti tzv. krčku, který se nachází v dolní části močového měchýře.⁸

⁹ ULČOVA-GALLOVA, Zdenka. Snížená plodnost z pohledu imunologie. *Zdravotnictví a medicína* [online]. 2009, č. 19 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/snizena-plodnost-z-pohledu-imunologie-422613>.

2.4 Příčiny neplodnosti ze strany ženy

Na reprodukční schopnosti ženy se podílí celý organismus. Plodnost ženy ovlivňují orgánové, ale i rizikové faktory. Za rizikové faktory lze považovat vyšší věk ženy, kouření, alkohol, užívání drog a nadměrný přísun kofeinu. Dále se lékař ptá na anamnézu, kde ho zajímá, jestli žena prodělala některou z pohlavně přenosných nemocí, infekci nebo operaci, která znemožňuje těhotenství.

Vlastních příčin neplodnosti u žen je mnoho. Z 40% se na ní podílí porucha funkce vaječnicků (ovariální faktor) a z 20% porucha vejcovodů (tubární faktor). Dále jsou to imunologické a psychické příčiny, děložní abnormality, vrozené vývojové vady pochvy a další příčiny jako jsou například nesprávná výživa, nedostatek vitamínů, endometrióza, obezita nebo naopak podvýživa.¹⁰

Nejvyšší procento ženské neplodnosti zaujímá porucha funkce vaječnicků. Vaječnický nevytvoří a nevolní životaschopné vajíčko. Tento faktor roste v závislosti na věku, kdy po 35. roku přirozeně klesá počet vajíček. Dalším problémem spojeným s vaječnický je tzv. syndrom polycystických ovárií (PCOS). Jedná se o onemocnění, při kterém se tvoří větší množství cyst ve vaječnicích a tím se snižuje šance ženy na početí. Podstatou je nerovnováha mužských a ženských hormonů v organismu ženy. Ve vaječnicích dochází k produkci nových a nových folikulů, které jsou stimulovány, ale nedojdou do fáze prasknutí, a zůstávají zde ve formě cyst. Vaječnický jsou stále plnější a jejich stěna pevnější. Celý tento proces zabraňuje k ovulaci a k následnému početí. Při PCOS se vyskytuje u ženy nadměrné ochlupení, obezita, sklon k tvorbě akné, poruchy menstruačního cyklu a zvětšené vaječnický.¹¹

Dalším faktorem neplodnosti může být porucha funkce vejcovodů, tzv. tubární faktor, kdy je narušena funkce vejcovodů nebo jejich úplné chybění, což se nazývá absolutní tubární faktor. Ve vejcovodech dochází k oplození, tedy ke splnutí spermie a vajíčka, takže jejich narušená funkce se podílí na vzniku neplodnosti. Vady jako jsou jednostranné nevyvinutí vejcovodu nebo zdvojený vejcovod jsou vzácné. Častěji se vyskytují poruchy průchodnosti a pohyblivosti vejcovodů. Neprůchodnost může být způsobena zánětlivým onemocněním. U

¹⁰ ULČOVÁ - GALLOVÁ, Zdenka. Neplodnost útok imunity. Praha: Grada Publishing, 2006, 144 s. ISBN 80-247-1493-0.

¹¹ VRBÍKOVÁ, Jana. Syndrom polycystických ovárií. Postgraduální medicína.[online]. 2013, č. 7 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/postgradualni-medicina/syndrom-polycystickyh-ovarii-472168>.

psychicky labilních žen se můžeme setkat s poruchou rytmického smršťování až křečovitým dočasným uzávěrem vejcovodů.¹²

Neplodnost u ženy může způsobit onemocnění zvané endometrióza. Při tomto onemocnění dochází k výskytu endometriálních buněk (buňky vyskytující se ve výstelce sliznice dutiny děložní) mimo dělohu. Endometrióza negativně ovlivňuje funkci vaječnicků, ve kterých tvoří cysty vyplněné krví, které brání vývoji vajíčka i následné ovulaci. Má vliv také na vejcovody, kde vytváří srůsty, které zhoršují průchodnost i následné uhnízdění vajíčka v děloze. U některých žen mohou být vejcovody zcela neprůchodné. Mezi příznaky endometriózy patří bolestivá až křečovitá menstruace, bolesti v zádech, bolest při vyprazdňování, vznik pánevních cyst, bolest při pohlavním styku a v neposlední řadě i neplodnost. Tato diagnóza se stanoví pouze laparoskopickým vyšetřením.¹³

2.5 Asistovaná reprodukce

Metody asistované reprodukce (dále pod zkratkou AR) jsou jednou z možností léčby neplodnosti a souvisí také s náhradním mateřstvím. Náhradní matka a objednatelský pár si předem určí, jakou metodu asistované reprodukce využijí. Nejčastěji se však jedná o mimotělní oplodnění a následovně vpravení již hotového embrya do dělohy náhradní matky. Je vždy nutné provést vyšetření, která určí vhodnou metodu AR, jež je pro daný pár v dané situaci nejlepší. Zásadním pravidlem je, že vyšetření se týká ženy i muže z neplodného páru.⁸

Za pomoci metody mimotělního oplodnění se v roce 1978 ve Velké Británii narodilo první dítě, Lucy Brownová. V České republice se tomu tak stalo v roce 1982 v Brně pod vedením Ladislava Pilky, kdy se narodil zdravý chlapec.²

Jednou z metod asistované reprodukce je intrauterinní inseminace. Intrauterinní inseminace (IUI) je metoda, při které je zavedeno partnerovo nebo dárcovské sperma do pochvy, čípku, dělohy nebo vejcovodů ženy. Úspěšnost této metody bývá kolem 10-15% na jeden pokus.¹²

¹² DOHERTY, C. Maud a Melanie M. CLARK. *Léčba neplodnosti*. Brno: Computer Press, 2006, 121 s. ISBN 80-251-0771-X.

¹³ HRUŠKOVÁ, Hana. Endometrióza: výrazný dopad na kvalitu života ženy. *Interní Medicína*. [online]. 2011 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://www.internimedicina.cz/pdfs/int/2011/10/07.pdf>.

Další metodou je in vitro fertilizace/embryotransfer. In vitro fertilizace/embryotransfer (IVF/ET) je nejběžnější metoda asistované reprodukce. Je označována jako oplodnění ve zkumavce. Tato metoda se osvědčila hlavně u žen s poruchou průchodnosti vejcovodů a u mužů s abnormalitami spermií. Hlavním principem IVF je kultivace spermií partnera či dárce s vajíčky (ocyty) ženy v laboratoři. Kultivace trvá zpravidla 48 hodin. Odběr oocytů je prováděn po hormonální stimulaci v období ovulace, kdy je patrné, že jsou zralá. Získávají se tenkou jehlou přímo z vaječnicků. Ve stejný den je proveden odběr spermatu partnera, nebo dárce a z něj jsou vybrány nejkvalitnější spermie. Poté embryolog umístí oocyty do speciálního kultivačního média a smíchá spermie s vajíčky. Následující den zkontroluje, zda došlo k oplodnění. Pokud ano, po třech dnech jsou vybraná embrya přenesena (transferována) do dělohy pod kontrolou ultrazvuku.⁸

Ve spojení s IVF se užívá také intracytoplazmatická injekce spermií (ICSI). Místo smíchání ocytu se spermii se zavede jedna spermie do zralého ocytu. Tato metoda je používána u mužského faktoru neplodnosti a předchozích neúspěšných pokusů o IVF.¹⁰

3 ETICKÉ ASPEKTY NÁHRADNÍHO MATEŘSTVÍ

Reprodukční medicína znamená velkou naději pro neplodné páry. Na druhou stranu však přináší mnoho etických otázek. Nejzávažnější etický problém je vstup třetí osoby (dárce spermií, vajíček, embryí nebo náhradní matka) do reprodukčního cyklu. Složitou otázkou je také manipulace se zárodečnými buňkami či embryi, jejich uchovávání a likvidace.

3.1 Etické aspekty asistované reprodukce

V dřívějších dobách neplodné páry rovněž řešily otázky týkající se vstupu třetí osoby do reprodukčního cyklu. Ale nové klinické metody přinášejí další otázky a ty staré staví do nového světla.

Hlavními etické otázky se týkají vnějšího zásahu do reprodukčního cyklu, morálního postavení embrya a zahrnutí třetí osoby do reprodukčního cyklu.

3.1.1 Umělé oplodnění

Jedním z argumentů proti reprodukčním technologiím je vnější zásah do přirozeného aktu oplodnění. Že jedná proti přírodě. Ale co znamená jednat proti přírodě? Lze to definovat jako zásah do přirozeného procesu, tedy něco uměle vytvářet. Ale vyskytují se výjimky, které potvrzují pravidlo. Umělé technologie se mohou stát eticky přípustnými v případech, kdy pomohou dosáhnout přirozeného cíle, který byl odepřen kvůli nějaké somatické poruše.¹⁴

Umělé oplodnění ale vytváří morální dilemata, která jsou pro mnohé eticky neospravedlnitelná. Jde o případy, kdy je použito dárcovské sperma či vajíčko, nebo vytváření bank s vajíčky/spermiemi, jejichž cílem je ekonomické využití.

Při umělém oplodnění je potřeba rozlišovat homologní a heterologní oplodnění. V prvním případě se jedná o užití genetického materiálu daného páru, v druhém případě se použít

¹⁴ ONDOK, Josef Petr. *Bioetika*. Praha: Triton, 2005, 214s. ISBN 80-7254-486-1.

genetický materiál darovaný. Z hlediska etického, lze považovat homologní oplodnění za eticky přijatelné. Pokud se stabilní a zajištěný pár rozhodne pro tuto cestu, etické principy se nijak nenaruší. Narodí se dítě, jež je krev jejich krve. Heterologní oplodnění však může být pro mnohé eticky nepřijatelné.¹⁴

3.1.2 Nadpočetná embrya

Dalším problémem jsou nadpočetná embrya. Zde se objevují otázky, jak s nimi zacházet, pokud již nemají využití v reprodukční medicíně. Je několik způsobů využití, kdy si pár zvolí pro ně nejpříjemnější v dané situaci. Nadbytečná embrya lze zamrazit pro pozdější využití nebo darovat. V nejkrajnějším případě je lze zlikvidovat. Toto rozhodnutí je velice stresující a náročné pro samotný pár. Další možností využití nadbytečných embryí je jejich použití ve výzkumu.¹⁵

3.1.3 Morální postavení embrya

Další etickou otázkou, která je spjata s manipulací s lidským embryem, je jeho morální postavení. Otázka, kdy začíná lidský život, je zcela nevyřešitelná. Avšak v Listině základních práv a svobod je uvedeno, že lidský život je hoděn ochrany již před narozením.¹⁶

Existují 3 názory na morální postavení embrya.

Embryo nemá žádný morální status. Je to směsice nerozlišených buněk, postrádajících individualitu. Jeho status se neliší od statusu jakékoliv lidské tkáně.

Embryo má plný status lidské osobnosti. Vzhledem k tomu, že při fertilizaci vznikl nový genotyp a některé buňky se mohou stát novými bytostmi.

Embryo je potenciální lidská bytost. Mělo by se na embryo pohlížet s vážností a jeho specifické postavení by mělo být respektováno.¹⁷

¹⁵ HAASOVÁ, Ilona. Etika asistované reprodukce. *Urologie pro praxi* [online]. 2012; 13(6): 254–258 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.solen.cz/pdfs/uro/2012/06/05.pdf>.

¹⁶ Listina základních práv a svobod. *Sbírka zákonů, Česká republika.*, roč. 1993, částka 1, usnesení předsednictva České národní rady č. 2 z 16. Prosince 1992, s. 17-23. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=22426>.

3.2 Etika náhradního mateřství

Náhradní mateřství přináší celou řadu etických problémů. Mohou vzniknout spory o mateřství, také může nastat komplikace v podobě narození dítěte s vrozenou vývojovou vadou či přílišná komercializace.¹⁴

Mezinárodní federace gynekologie a porodnictví (FIGO, International Federation of Gynecology and Obstetrics) sdružuje společnosti gynekologů a porodníků na celém světě. V roce 2012 nastínila otázky týkající se náhradního mateřství a vytvořila doporučení.

Asistovaná reprodukce je pro FIGO přijatelná pouze z lékařské indikace, nikoliv ze sociálních důvodů. Také zdůrazňuje, že by se mělo dostat náhradní matce finanční kompenzace pouze za výdaje spojené s těhotenstvím a za ušlý zisk v tomto období. FIGO tedy odmítá komerční využití tohoto procesu. Měla by být respektována autonomie náhradní matky, včetně jakéhokoli rozhodnutí o průběhu těhotenství. Objednatelský pár by tato rozhodnutí měl akceptovat. Náhradní mateřství by mělo být schváleno příslušnou etickou komisí a mělo by probíhat pod striktním lékařským dohledem.¹⁸

Existují další otázky, které se týkají náhradního mateřství. Co se stane, když náhradní matka odmítne předat narozené dítě objednatelskému páru? Nebo pokud by bylo dítě nějakým způsobem postižené, může objednatelský pár odmítnout adopci? Náhradní matka může mít mnoho důvodů nepředat dítě k adopci. Bude dítě nosit celé těhotenství a její tělo bude zaplaveno hormony, nakonec nebude schopna dítě opustit. Může také chtít po páru více peněz a vydírat je, že dítě dá někomu jinému. I když si pár s náhradní matkou stanoví jasná pravidla, může to být chápáno jako obchodování s lidskými životy. S tímto tématem souvisí další otázka. Mělo by být náhradní mateřství altruistické nebo čistě komerční? V dnešní době jsou nejčastěji náhradními matkami příbuzné ženy nebo přítelkyně objednatelského páru.¹⁹

Velmi kontroverzním tématem je také finanční odměna náhradní matky. Z etického hlediska je pro mnohé autory přijatelné, že matka obdrží finanční náhradu spojenou s lékařskými úkony v průběhu těhotenství a za ušlý zisk v tomto období. Další odměna

¹⁷ PILKA, Ladislav. Status embrya – lékařské aspekty [online]. 1999 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.med.muni.cz/UCB/>.

¹⁸ FIGO. Figo introduction to principles and practice of bioethics [online]. 2012 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.figo.org/sites/default/files/uploads/wg-publications/ethics/Bioethics%20Training%20Curriculum%202013.pdf>.

¹⁹ SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*. 2009, 11, 6-9. ISSN 1211-6432.

náhradní matka je z etického hlediska nepřijatelná. Mohlo by pak docházet k nekontrolovatelnému obchodu s lidmi.¹⁴

4 PRÁVNÍ ASPEKTY NÁHRADNÍHO MATEŘSTVÍ

4.1 Situace v České republice

Dalším problémem náhradního mateřství je jeho právní úprava. V současné době není v České republice náhradní mateřství regulováno zákonem. Není tedy povolené, ani zakázané. Dle nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. § 775, je matkou dítěte žena, která jej porodila. Další nepřímou zmínkou v novém občanském zákoníku je, že osvojení lze uskutečnit i mezi osobami příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. Toto platí pouze v případě náhradního mateřství.²⁰

Další souvislost s náhradním mateřstvím, respektive s asistovanou reprodukcí, je zmíněna v zákoně 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách. Jsou zde popsány bližší podmínky umělého oplodnění, dárcovství i dalšího nakládání se zárodečnými buňkami.²¹

Otázkou právního charakteru je také situace okolo smlouvy o náhradním mateřství. Nejzávažnější se jeví případná vynutitelnost smlouvy, tedy odebrání dítěte náhradní matce po porodu, i když ho odmítá předat. Tato smlouva je z právního hlediska nevynutitelná. Na druhé straně může nastat problém, pokud objednatelský pár ustoupí od svého záměru a nebude chtít po porodu dítě převzít. Zásada, že matkou dítěte je žena, která jej porodila, musí být zachována. Dítě může být předáno do péče objednatelů kdykoli po porodu, ale rodiči se stanou až okamžikem rozhodnutí soudu. Do té doby je matkou dítěte žena, která jej porodila, je tedy i rodičem do rozhodnutí soudu.²²

²⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Sbirka zákonů České republiky. 2012, částka 33. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

²¹ Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách. Sbirka zákonů České republiky. 2011, částka 131. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-373>.

²² LOJKOVÁ, Jana. Evading the law in the case of surrogacy agreements [online]. Brno: Masaryk University, 2010. ISBN 978-80-210-5151-5. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2010/files/zneuziti/Lojkova_Jana__1689_.pdf.

4.2 Situace v zahraničí

Náhradní mateřství je velmi intenzivně diskutováno nejen v České republice, ale i v zahraničí. Institut náhradních matek je povolen v Indii, na Ukrajině, v Rusku, v Izraeli a ve Velké Británii. Ve Spojených státech má každý stát specifická pravidla. V některých státech je zakázán, v některých povolen. V zemích jako Německo, Rakousko, Dánsko, Švédsko, Švýcarsko, Polsko a Francie je náhradní mateřství zakázáno až kriminalizováno.²³

Jedním z možných vzorů naší právní úpravy by mohla být Velká Británie. Existuje zde právní úprava, která upravuje práva a povinnosti všech zúčastněných. Britská úprava také zohledňuje etické hledisko, zakazuje tedy komerční náhradní mateřství. Náhradní matka má dle zákona právo na náhradu nákladů spojených s těhotenstvím. Velkým pozitivem je možnost sepsání surogační smlouvy mezi náhradní matkou a objednateli. To zabraňuje ilegalitě celého procesu.

Ve Velké Británii, stejně jako v České republice, je matkou dítěte žena, která jej porodila. Předání dítěte může proběhnout kdykoli po porodu, ale právní předání je uskutečněno až v den rozhodnutí soudu. Existují zde následující podmínky právního předání. Objednatelé musí být manželé, kteří jsou občany Velké Británie. Objednatelský pár musí požádat o osvojení dítěte do 6-ti měsíců od jeho narození. Dále musí žena, která dítě porodila, udělit po skončení šestinedělí souhlas s jeho osvojením. Musí tak učinit i případný druh či manžel náhradní matky. Při zahájení soudního řízení žije dítě s objednatelským párem na území Velké Británie.

Tato právní úprava je kompromisem mezi úplným zákazem nebo naopak velkou volností. Velká Británie je o krok napřed a snaží se vyřešit tuto nelehkou otázku.²⁴

²³ JONÁŠOVÁ, Lucie. *Problematika surogačního mateřství ve srovnání se zahraniční právní úpravou*. Olomouc, 2013. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Fakulta právnická.

²⁴ KALVACH, Mariana. Zamyšlení nad problematikou náhradního mateřství. *Zdravotnictví a právo*. 2009, 7-8. ISSN 1211-6432.

5 PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY NÁHRADNÍHO MATEŘSTVÍ

Dalším problémem náhradního mateřství je negativní psychologický dopad jak na náhradní matku, tak na objednatelský pár.

Náhradní mateřství je pro obě strany velice náročný proces. V některých případech musí náhradní matka podstoupit nejednou umělé oplodnění a hormonální stimulaci. Taktéž pokud pokus skončí potratem, je to pro ženu enormní zátěž, kterou musí zvládnout. Proto tento proces spíše podstoupí osoba blízká danému páru.¹⁹

Nenarozené dítě tvoří s matkou jeden celek a jsou ve vzájemné interakci. Nálady i emoční reakce matky se přenášejí na plod. Vlastní porod a poporodní období dítěte jsou klíčové okamžiky v jeho životě. Dítě si zvyká na nové prostředí a podněty. Časné novorozenecké období je velice senzitivní, jelikož se vytváří vzájemný vztah mezi matkou a dítětem. Může vzniknout také porodní trauma a následný vznik úzkosti při oddělení dítěte od jeho matky.²⁵

Náhradní matka musí absolvovat celý proces oplodnění, těhotenství a porod. Její tělo projde v průběhu těhotenství změnami v oblasti somatické, fyziologické, psychické, endokrinní i sociální. V období těhotenství dochází u ženy přirozeně k rozvoji mateřské identity, kdy si žena vytváří nevědomky citový vztah k dítěti, což může znamenat problém s předáním dítěte adoptivním rodičům. Samotný porod může v matce zanechat také negativní vzpomínky (v případě komplikací), které se můžou negativně promítnout do dalšího jejího těhotenství.²⁶

Radkin Honzák popisuje vztah mezi matkou a dítětem po porodu. Kontakt s matkou se upevňuje přiložením dítěte k prsu matky. Čím déle trvá, tím lépe se matka s dítětem k sobě připoutají. Pokud je tento proces přerušen či úplně odepřen, může zanechat v dítěti poruchy osobnosti.²⁷

²⁵ VYMĚTAL, Jan. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 400s. ISBN 80-7178-74-X.

²⁶ RATISLAVOVÁ, Kateřina. *Aplikovaná psychologie porodnictví*. Praha: Reklamní atelier Area, 2008, 106s. ISBN 978-80-254-2186-4.

²⁷ HONZÁK, Radkin. *Děloha na leasing a proč jsem proti* [online]. 28.8.2009 [cit. 2015 05-03]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/denni-zpravy/komentare/deloha-na-leasing-a-proc-jsem-proti-441439>.

Celý proces náhradního mateřství má zajisté psychické dopady také na objednatelský pár. Mohou mít strach ze životosprávy náhradní matky a celkového dodržování těhotenského režimu. Asi největší strach mohou mít ze samotného předání dítěte po porodu. Pochybnosti vymizí až s rozhodnutím soudu o osvojení dítěte. Do té doby je pouze na náhradní matce, zda dodrží dohodu s objednatelským párem a dítě jim předá do péče.²⁸

Poote a van den Akker sledovali ve Velké Británii postoje žen k náhradnímu mateřství. Ve svém výzkumu zjistili velké rozdíly mezi ženami, které by se byly ochotny stát náhradními matkami a těmi, které tuto možnost vylučují. Připouští možnost, že jsou lidé ovlivněni zprávami o stigmatu, které sebou náhradní mateřství přináší. Van den Akker také zjistila problémy v otázkách manželské harmonie, sociální podpory a strach z úzkosti. Upozorňuje na důležitost psychologického screeningu žen před uskutečněním procesu náhradního mateřství.²⁹

Konečná zjistila, že vazba mezi rodičem a dítětem je založena spíše na komunikaci a sdílení společného času než na biologické vazbě.³⁰

²⁸ LIŠKOVÁ, Karolína. Pronajmu dělohu. *Instinkt* [online]. 2011 [cit. 2015-22-02]. Dostupné z: http://instinkt.tyden.cz/rubriky/ostatni/tema/pronajmu-delohu_25836.html.

²⁹ POOTE, A.E. and O.B.A. VAN DEN AKKER. British women's attitudes to surrogacy. *Hum. Reprod.* [online]. 2009 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <http://humrep.oxfordjournals.org/content/24/1/139.full>.

³⁰ PILKA, Ladislav a kol. Surogátní mateřství- literární názory a praxe. *Česká Gynekologie* [online]. 2009, roč. 74, č. 2 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: http://kramerus.medvik.cz/search/nimg/IMG_FULL/uuid:3e670fa7-69b7-11e3-93fe-d485646517a0#page=73.

6 SOCIÁLNÍ ASPEKTY NÁHRADNÍHO MATEŘSTVÍ

Jak už bylo mnohokrát řečeno, náhradní mateřství je velice složité téma, které má své zastánce, ale i odpůrce. Nejčastější námitky jsou založeny na tom, že náhradní mateřství využívá nejčastěji ženy z nižších příjmových vrstev nebo z rozvojových zemí. Ženy jsou pod tlakem objednatelské rodiny a jsou vystaveny velkému stresu. Dalším argumentem je, že náhradní mateřství narušuje důstojnost ženy. Hlavní věc, která je často kritizována, je komerční aspekt náhradního mateřství.

Zastánci náhradního mateřství vyzdvihují jeho altruistickou formu, která nepoškozuje druhého a dělá lidi šťastnějšími.²⁴

7 SOUČASNÁ PRAXE V ČESKÉ REPUBLICE

V České republice, jak jsem již zmínila, je náhradní mateřství v právním vakuu. Ale například na klinice ve Zlíně umožňují náhradní mateřství ženám, které nemohou porodit vlastní děti, od roku 2004. "Od té doby máme jedenáct případů žen, které si přivedly náhradní matku. Nejstaršímu takto narozenému dítěti je už pět let. Nikdy by se nemohlo své matce narodit, protože neměla dělohu," řekl ředitel zlínské Kliniky asistované reprodukce David Rumpík v roce 2009. Neplodné páry si ale musí přivést náhradní matku sami. "Nechci, abychom se stali továrnou na děti náhradních matek. Máme velké množství pacientek, které nemohou mít dítě z jiných indikací. Problém surogátního mateřství je pro nás pouze doplněk, nikoli nosný program. V žádném případě nechceme na této technice vydělávat a poskytovat ji cizincům", říká Radek Rumpík v online rozhovoru pro iDNES.³¹

Zastáncem opačného názoru na náhradní mateřství je Radkin Honzák. *"Dítě není komodita, kterou si je možné pořídit když se „mi zachce“ (ruští šlechtici) a „když na to mám“ (majitelé*

³¹ MATĚJU, PAVLA. *Náhradní matku si přiveďte samy, vzkazuje lékař ženám s vadou dělohy* [online]. 2009 [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/nahradni-materstvi-on-line-odpovi-reditel-kliniky-david-rumpik-pv9-/deti.aspx?c=A090911_115339_ona_deti_jup.

dostatečného konta), dítě je člověk, osobnost se všemi právy, které mu společnost MUSÍ zaručit, jinak je již společností v rozkladu. Z mého pohledu zde v první řadě stojí ohrožená práva dítěte, dále pak dehumanizace náhradní matky, z které se v takto zadaném programu stává nikoli matkou a osobností, ale předmětem a nástrojem realizujícím přání neplodného páru za hranicí lidské přirozenosti", píše Radkin Honzák.²⁷

Dále ve svém článku popisuje vliv hormonů oxytocinu a prolaktinu, které se vyplavují během těhotenství a po porodu, na pozdější vytváření vazby mezi dítětem a matkou. "Při porušení procesů připoutávací vazby, stoupá u dítěte hladina stresového hormonu kortizolu, což se nepříznivě odráží jak na aktuálním stavu, tak na dalším vývoji jedince, protože dochází k chronickým a někdy nezvratným změnám ve funkci i struktuře mozku", říká Radkin Honzák. Pokud je tento přirozený proces narušený adoptí, tak je dítě vystavováno nadměrnému stresu.²⁷

Celý proces náhradního mateřství probíhá následovně. Neplodný pár si vyhledá náhradní matku, která podstoupí umělé oplodnění. V případě otěhotnění, náhradní matka uvede do rodného listu otce z neplodného páru jako biologického otce. Po porodu se dítěte vzdá a je svěřeno do péče otce. Poté žena z neplodného páru zažádá o adopti a pár dosáhne svého cíle.

Tento proces s sebou nese mnoho rizik. Například náhradní matka se po porodu dítěte nevzdá a později může soudně vymáhat výživné po otci, muži z neplodného páru. Další komplikací může být úmrtí muže z neplodného páru, který je zapsán v rodném listě dítěte jako jeho otec. Náhradní matka si dítě může ponechat a k tomu si může nárokovat dědictví po zesnulém.³²

³² HÁTLOVÁ, Petra. Náhradní matky porodily už i u nás desítky dětí. *Novinky.cz* [online]. 2010 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/205714-nahradni-matky-porodily-uz-i-u-nas-desitky-deti.html>.

VÝZKUMNÁ ČÁST

8 METODIKA VÝZKUMU

Tato bakalářská práce je prací teoreticko - výzkumnou. Jako metodu získávání dat jsme vytvořily anonymní nestandardizovaný dotazník vlastní konstrukce. Dotazník byl sestaven na základě předem stanovených cílů a výzkumných otázek. Dotazník obsahuje 20 otázek. Z toho 4 otázky jsou identifikační, 5 je informačních a 11 je postojových. Dotazník obsahuje polouzavřené, identifikační, filtrační a uzavřené otázky dichotomické, výběrové, výčtové, komparativní.

Samotný výzkum probíhal od ledna do března roku 2015. Bylo rozdáno celkem 120 dotazníků z nichž 5 dotazníků muselo být vyřazeno pro neúplnost. Celkem bylo použito 115 dotazníků, návratnost byla téměř 96%. Před samotným výzkumem jsem neprováděla předvýzkum. Svůj dotazník jsem konzultovala se svojí vedoucí bakalářské práce a s pedagogy, přes které jsem dotazník distribuovala respondentům. Všichni označili můj dotazník za srozumitelný.

Pro možnost srovnání byly dotazníky rozdány v Pardubickém kraji na všeobecném gymnáziu a střední odborné škole, obory gastronomie a informatika. Výzkumný soubor tvořily studenti 2. a 4. ročníku již zmíněných středních škol. Věkové rozpětí studentů bylo od 16 do 23 let, kdy studenty 2. ročníku považuji za mladší a studenty 4. ročníku za starší. Tyto dvě střední školy porovnávám proto, že studenti gymnázia častěji pokračují v dalším studiu na vysoké škole. Naopak studenti SOŠ (střední odborné školy) častěji se studiem končí právě na střední škole. Kritériem pro zařazení respondentů bylo tedy studium na uvedených středních školách ve druhém a čtvrtém ročníku a souhlas s vyplněním dotazníku. Vylučovací kritéria nebyla stanovena žádná.

Data, získána ve výzkumném šetření, byla vyhodnocena v programu Microsoft Excel. Výsledky byly zpracovány popisnou statistikou pomocí absolutní a relativní četnosti. Následně byly vytvořeny tabulky a grafy v programu Microsoft Excel. Ve vypracovaných tabulkách je uváděna relativní četnost v procentech.

V tabulce u otázek č. 18+19+20 je znázorněna informovanost respondentů o náhradním mateřství. U každé otázky je jedna správná odpověď. Podle toho, jak každý respondent odpovídal na jednotlivé otázky, získal příslušný počet bodů. Za všechny tři správné odpovědi 3 body, za dvě správné odpovědi 2 body, za jednu správnou odpověď 1 bod a za žádnou 0 bodů.

Pro výpočet relativní četnosti byl použit vzorec $f_i = \frac{n_i}{n} \cdot 100$ [%], kde f_i je relativní četnost i-tého jevu, n_i je absolutní četnost i-tého jevu a n je celková četnost všech jevů.

Pro výpočet aritmetického průměru byl použit vzorec $\bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i$, kde \bar{x} je aritmetický průměr, n je počet prvků a x_i je i-tý prvek.

VÝZKUMNÉ OTÁZKY

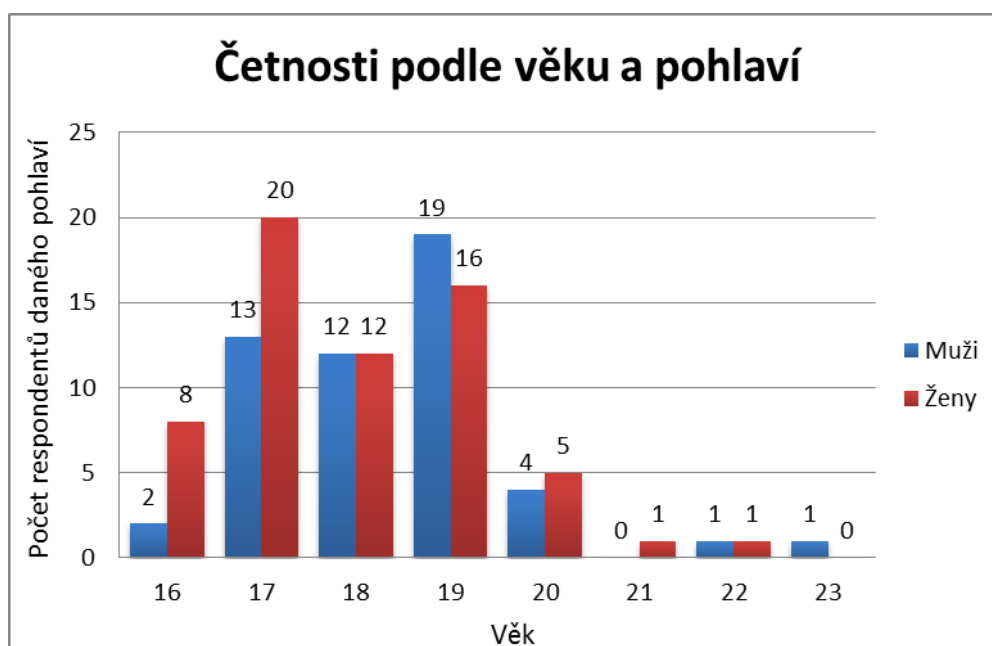
Pro dosažení stanovených cílů práce jsme stanovily následující výzkumné otázky:

1. Zvyšuje se informovanost o náhradním mateřství s věkem?
2. Mají studenti gymnázia více informací o náhradním mateřství než studenti střední odborné školy?
3. Mají muži a ženy odlišný postoj k vybraným aspektům náhradnímu mateřství?

9 PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

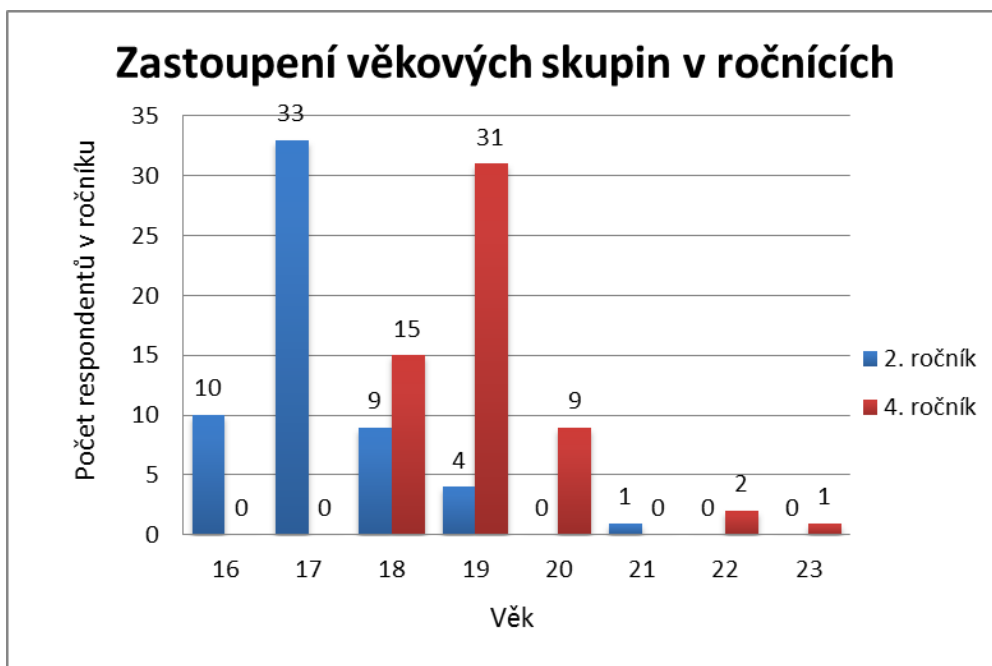
9.1 Prezentace výsledků odpovědí na identifikační otázky - charakteristika výzkumného souboru

V distribuovaném dotazníku jsou celkem 4 otázky identifikační. Otázky se týkají pohlaví, věku, aktuální studované školy a ročníku tázaných respondentů.

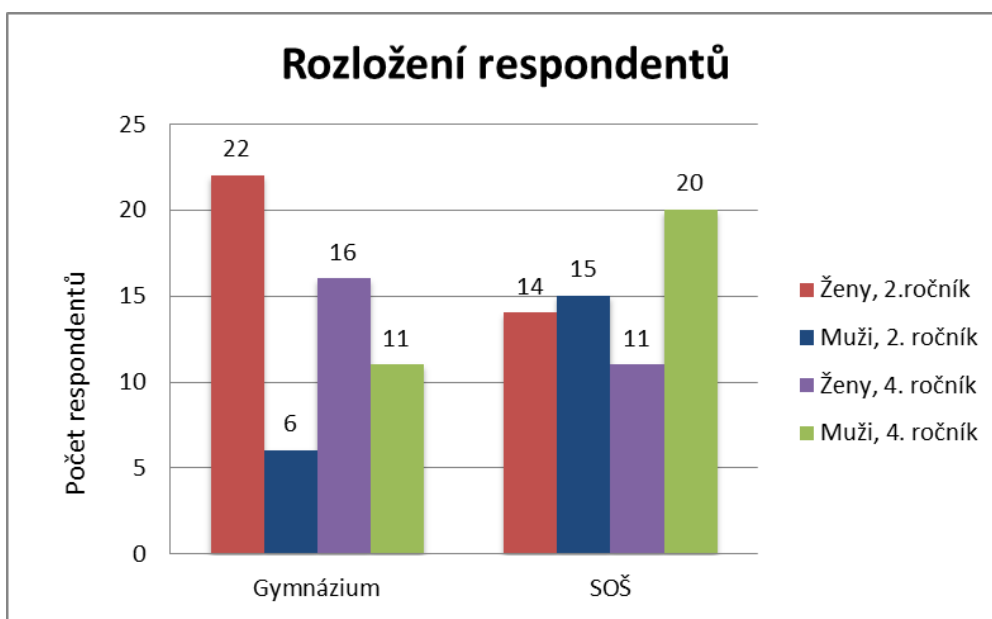
Obr. 1 Rozdělení respondentů dle věku a pohlaví

Z grafu na Obr. 1 je patrné, že jsou nejvíce zastoupené věkové kategorie 17, 18 a 19 let. Nejvíce žen, 31, 75 % (20), bylo ve věku 17 let. Zatímco mužů bylo nejvíce ve věku 19 let a to 36,54 % (19). Naopak nejméně žen bylo ve věku 21 a 22 let. U mužů byla nejméně zastoupená kategorie 22 a 23 let. Výzkumného šetření se nezúčastnila žádná 21letá žena, ani žádný 23letý muž.

Obr. 2 Zastoupení věkových skupin respondentů v jednotlivých ročnících

Zastoupení jednotlivých věkových skupin v ročnících lze vidět v grafu na Obr. 2. Dle předpokladu, jsou ve 2. ročníku nejvíce zastoupeny věkové kategorie 16 až 18 let. Naopak ve 4. ročníku jsou to především kategorie od 18 do 20 let. Lze vidět výjimky ve věku 21 let ve 2. ročníku, nebo ve věku 22 a 23 let ve 4. ročníku. Obecně lze považovat studenty 2. ročníků za mladší a studenty 4. ročníků za starší.

Obr. 3 Celkové rozložení respondentů dle pohlaví, školy a ročníku

V grafu na Obr. 3 můžeme vidět celkové rozložení respondentů dle jejich pohlaví, studované střední školy a ročníku. Výzkumného šetření se účastnilo 63 žen a 52 mužů. Celkem odpovídalo 55 studentů gymnázia a 60 studentů SOŠ. Již na první pohled je patrné, že na gymnáziu odpovídalo více žen a na SOŠ odpovídalo více mužů. Ve 2. ročníku na gymnáziu můžeme vidět velký rozdíl mezi ženami a muži, přičemž žen odpovídalo 22 a mužů 6. Ve 4. ročníku na gymnáziu byly počty respondentů vyrovnanější. Odpovídalo 16 žen a 11 mužů. Na SOŠ odpovídalo ve 2. ročníku 14 žen a 15 mužů. Ve 4. ročníku je rozdíl mezi ženami a muži, přičemž žen odpovídalo 11 a mužů 20.

9.2 Prezentace odpovědí na ostatní dotazníkové otázky

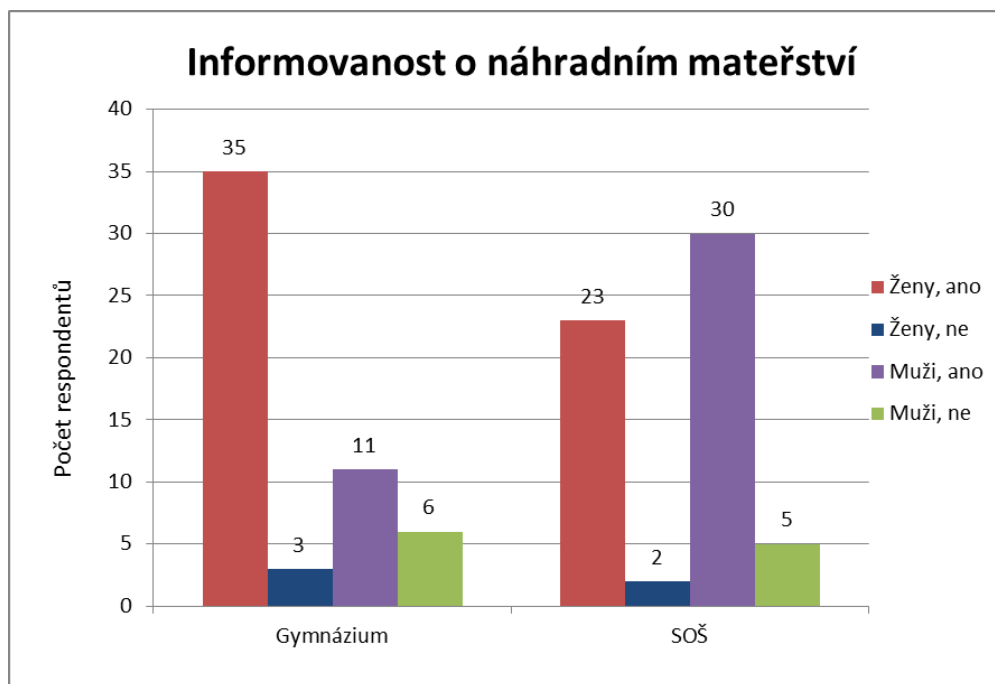
V následující části budou prezentovány odpovědi na ostatní dotazníkové otázky. Budou rozděleny do dvou podkapitol, na otázky zjišťující informovanost a postojové otázky.

9.2.1 Prezentace odpovědí na dotazníkové otázky zjišťující informovanost

Otázka č. 5- Slyšel/a jste dříve pojem náhradní mateřství?

- a) Ano
- b) Ne

Kolik studentů již slyšelo pojem náhradní mateřství lze vidět v grafu na Obr. 4. Na gymnáziu zná pojem náhradní mateřství celkem 92,11 % žen (35) a 64,72 % mužů (11). Na SOŠ tento pojem již slyšelo 92 % žen (23) a 85,7 % (30) mužů. Dle výsledků zobrazených v grafu lze usoudit, že na gymnáziu i na SOŠ jsou lépe informované ženy než muži. Dle výpočtu procent by se dalo usoudit, že muži na gymnáziu jsou méně informovaní, než muži na SOŠ. Tento výsledek ovšem může být zkreslen vzhledem k nízkému počtu zúčastněných mužů na gymnáziu.

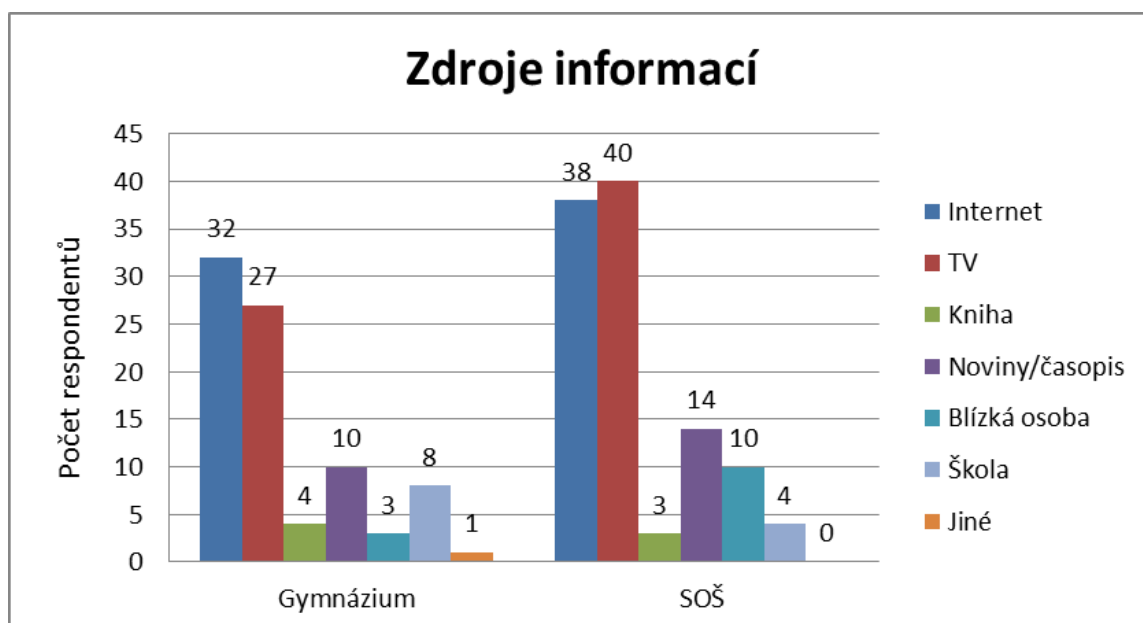
Obr. 4 Odpovědi na otázku, zda slyšeli pojem náhradní mateřství

Otázka č. 6- Odkud jste získal/a informace o náhradním mateřství?

- a) Internet
- b) TV
- c) Kniha
- d) Noviny/časopis
- e) Blízká osoba
- f) Střední škola, na které právě studujete
- g) Jiné

V následujícím grafu na Obr. 5 můžeme vidět, které zdroje o náhradním mateřství jsou nejčastěji využívány. Z nabízených bylo možné vybrat jednu i více odpovědí, případně doplnit další zdroje v možnosti jiné. Na gymnáziu volilo, z celkem 55 respondentů, 58,18 % (32) respondentů možnost internetu. Na pomyslném druhém místě se umístila TV, kterou volilo 49,09 % (27) respondentů. Na SOŠ je tomu přesně naopak. Nejčastěji volili možnost TV, v počtu 66,67 % (40) respondentů z 60. Možnost internetu volilo celkem 63,33 % (38) respondentů. Dle předpokladu, nejvíce informací o NM, získali respondenti z internetu a TV. Možnost jiné volila pouze jedna studentka z gymnázia, kde dopsala jako zdroj informací svojí

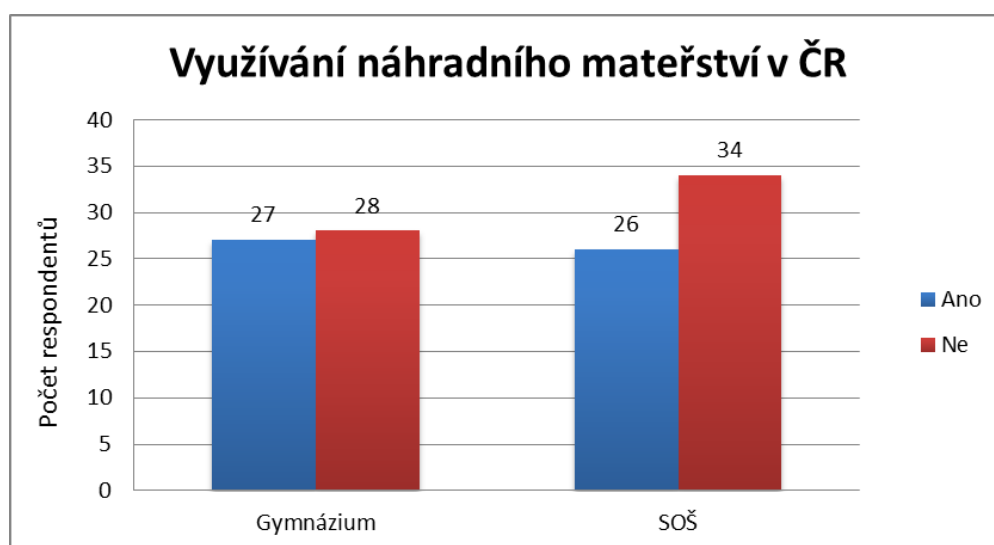
matku (lékařku). Velmi zajímavá je též četnost odpovědí 8 studentů gymnázia a 4 studentů SOŠ, že informace mají ze školy, na které právě studují.

Obr. 5 Zdroje informací o náhradním mateřství dle školy

Otázka č. 18- Myslíte si, že v ČR je náhradní mateřství využíváno?

- a) Ano
- b) Ne

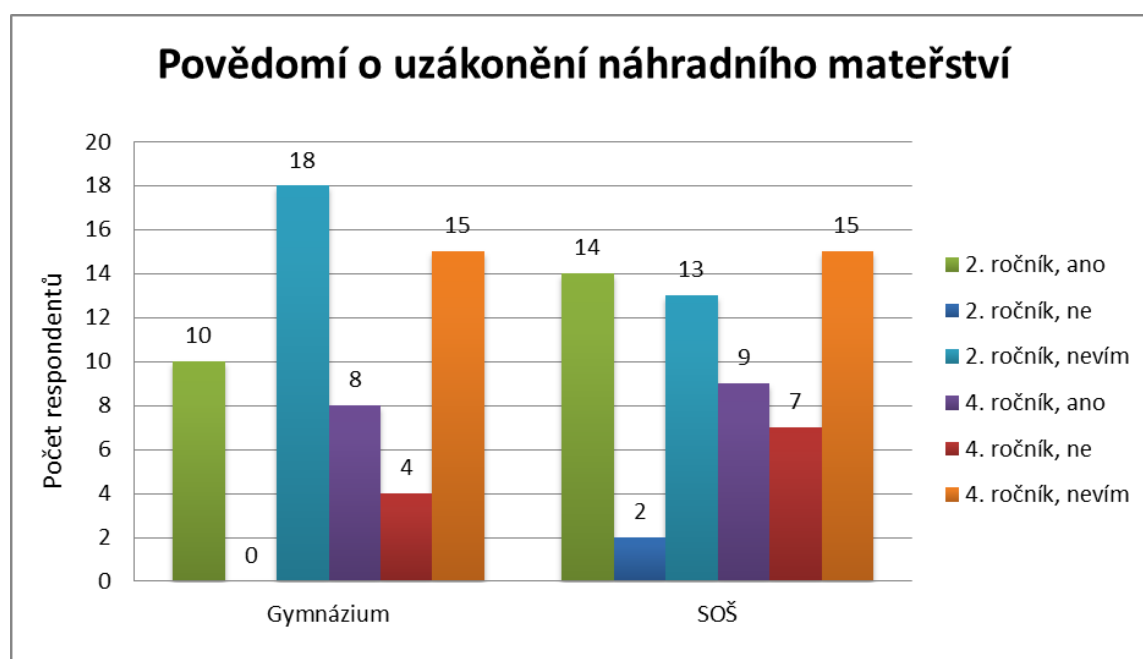

Obr. 6 Využívání instituce náhradního mateřství v ČR

Povědomí studentů, o využívání instituce náhradního mateřství v České republice, je zobrazeno v grafu na Obr. 6. V této otázce jsou více informováni studenti gymnázia. Celkem 49,09 % (27) studentů z 55 si myslí, že je náhradní mateřství využíváno. Na SOŠ zvolilo tuto odpověď celkem 43,33 % (26) studentů z 60. Z grafu je rovněž patrné, že obecný názor respondentů je takový, že náhradní mateřství není na našem území využíváno, ačkoliv rozdíl v odpovědích je jen velmi malý.

Otázka č. 19- Je dle Vás v ČR náhradní mateřství upraveno zákonem?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

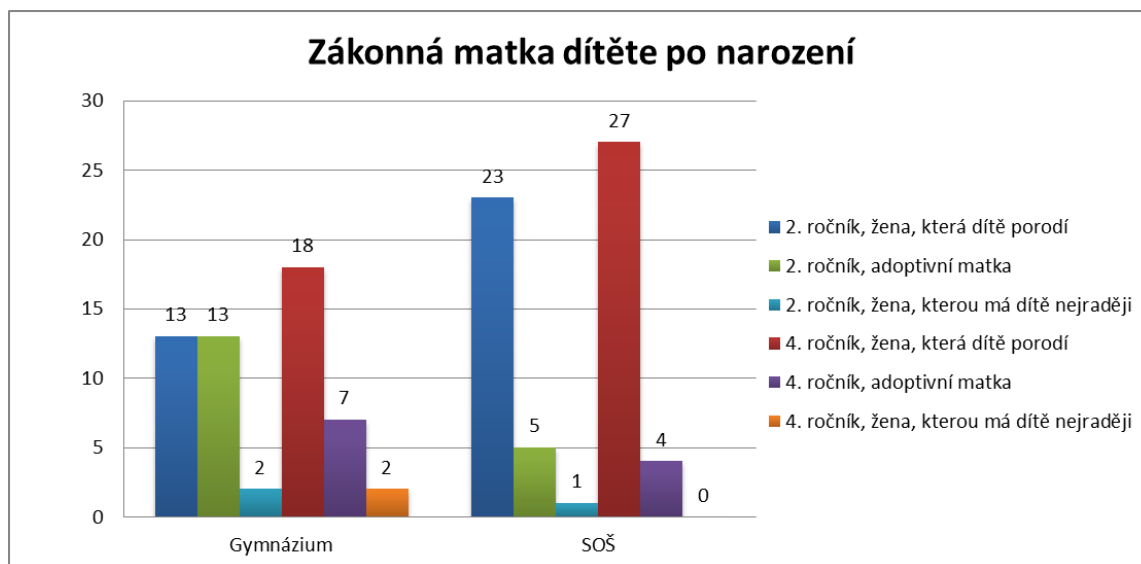
Obr. 7 Povědomí respondentů o zákonné úpravě náhradního mateřství dle školy a ročníku

Na Obr. 7 můžeme vidět graf, ve kterém je znázorněno povědomí respondentů o zákonné úpravě náhradního mateřství v České republice. Správnou odpověď, že není žádná zákonná úprava náhradního mateřství v naší republice, odpověděli celkem 7,27 % (4) respondenti z 55 na gymnáziu a 15 % (9) respondentů z 60 na SOŠ. Dále můžeme vidět, že studenti 2. ročníků, jsou velmi málo informovaní o právní problematice náhradního mateřství. Správně

odpověděli pouze 2 respondenti z 57 studentů druhých ročníků obou středních škol (3,51%). Nejvíce početnou skupinu tvoří respondenti, kteří nevědí, zda je u nás náhradní mateřství právně ukotveno. Takto odpovídalo 53,04 % (61) studentů ze všech 115. Můžeme tedy usoudit, že studenti SOŠ jsou více informováni o zákonné úpravě náhradního mateřství, než studenti gymnázia.

Otázka č. 20- Kdo myslíte, že je ze zákona matkou dítěte ve chvíli, kdy se narodí?

- a) Žena, která dítě porodí
- b) Adoptivní matka
- c) Žena, kterou má dítě nejraději

Obr. 8 Kdo je zákonnou matkou dítěte po jeho narození

Matkou dítěte ihned po narození je žena, která ho porodila. Jak jsou informovaní studenti v této otázce lze vidět na Obr. 8. Správnou odpověď volilo na gymnáziu celkem 56,36 % (31) respondentů z 55 a na SOŠ 83,33 % (50) respondentů z 60. Dle ročníku respondentů, ve 2. ročníku si myslí celkem 63,16% (36) respondentů z 57, že matkou dítěte je žena, která ho porodila. Tuto možnost volili také studenti 4. ročníku a to v počtu 45 z 58 (77,59%). Je tedy zřejmé, že jsou v této otázce studenti SOŠ lépe informovaní než studenti gymnázia. Dle ročníku, studenti 4. ročníku jsou lépe informovaní, než studenti mladší.

Tab. 1 Informovanost respondentů o náhradním mateřství dle správných odpovědí na otázky č. 18, 19, 20

Škola	Gymnázium		SOŠ	
Ročník	2. ročník	4. ročník	2. ročník	4. ročník
0 bodů	7	4	0	3
1 bod	12	15	13	18
2 body	9	7	16	8
3 body	0	1	0	2

V tab.1 jsou znázorněny správné odpovědi na otázky č. 18, 19, 20. Dle počtu správných odpovědí obdržel student příslušný počet bodů. Body byly poté zobrazeny v tabulce dle ročníku a školy, na které respondent aktuálně studuje.

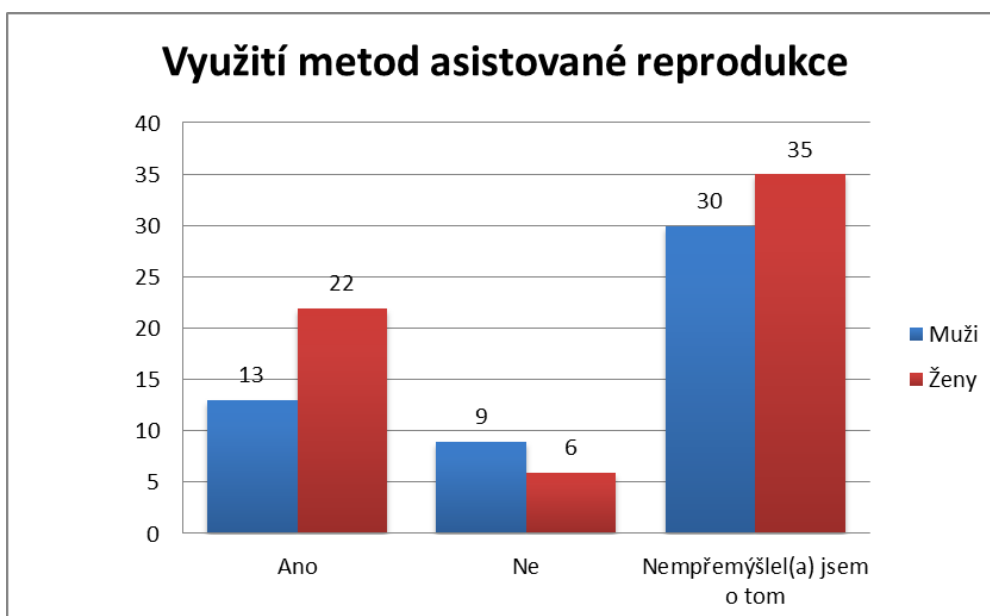
Vzhledem ke škole, na gymnáziu získalo celkem 49,09% (27) žáků z 55 pouze 1 bod, tedy každý z nich odpověděl pouze na jednu otázku správně. Velice překvapivé je, že pouze 1 student gymnázia odpověděl na všechny tři otázky správně, tedy získal 3 body. Naopak žádný bod nezískalo 20% (11) respondentů z 55. Na SOŠ získalo celkem 51,67% (31) studentů z 60 1 bod. Pouze dva studenti získali všechny 3 body. Naopak 0 bodů získali jen 3 respondenti. 55 studentů gymnázia získalo celkem 62 bodů, což znamená, že jejich průměrný počet získaných bodů je 1,13. 60 studentů SOŠ získalo bodů 85 a jejich průměrný počet bodů byl tedy 1,41. Můžeme tedy říci, že studenti mnou vybraného gymnázia jsou o mnoho méně informovaní, než studenti zvolené SOŠ.

Vzhledem ke stáří respondentů, studenti 2. ročníků obdrželi nejčastěji 1 nebo 2 body se shodným počtem 25 respondentů. Ve 4. ročnících získalo celkem 33 studentů 1 bod, 2 body pak získalo studentů 15. Plného počtu bodů dosáhli celkem 3 respondenti ze 4. ročníku, ve 2. ročníku 3 body nikdo nezískal. Průměrný počet bodů u studentů 2. ročníků byl 1,32 (všech 57 studentů 2. ročníků získalo celkem 75 bodů) a průměrný počet bodů u studentů 4. ročníků byl 1,24 (všech 58 studentů 4. ročníků získalo celkem 72 bodů). Lze tedy říci, že co se týče informovanosti o náhradním mateřství, není žádný velký rozdíl (0,08 bodu) mezi mladšími a staršími studenty.

9.2.2 Prezentace odpovědí na postojové dotazníkové otázky

Otázka č. 7- Pokud by Vám nebo Vašemu partnerovi byla diagnostikovaná neplodnost, využili byste některou z metod AR?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nepřemýšlel/a jsem o tom

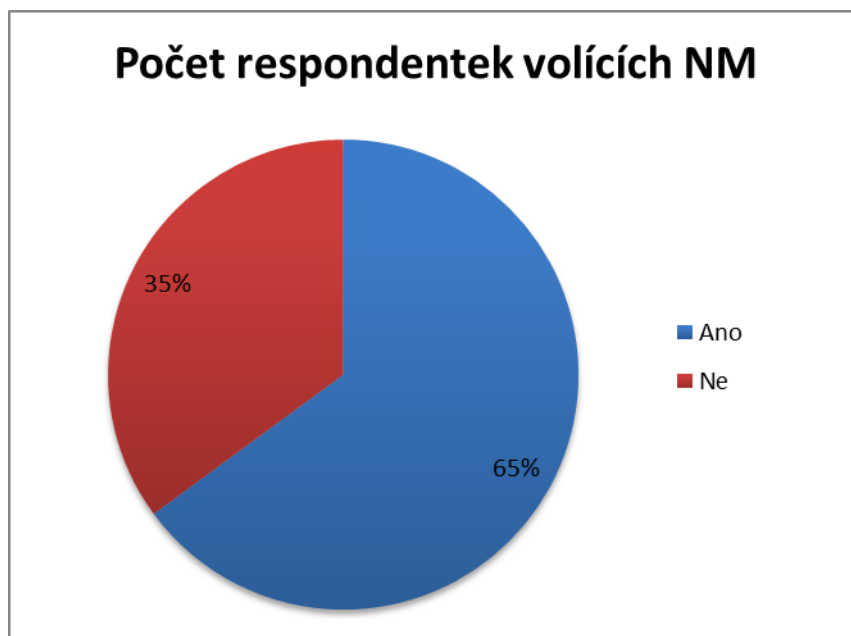
Obr. 9 Postoj k využití metod AR dle pohlaví

V grafu na Obr. 9 můžeme vidět, že celkem 30,43% (35) respondentů by využilo metod asistované reprodukce. Celkem 34,92% (22) žen by využilo metod asistované reprodukce. Nejvíce žen, 55,56% (35), nepřemýšlelo o využití metod asistované reprodukce. Pouze 9,52% (6) žen by nevyužilo metod asistované reprodukce. U mužů tomu bylo obdobně. Celkem 57,69% (30) mužů nepřemýšlelo o volbě metod asistované reprodukce. Ze všech mužů by jich 25% (13) využilo metod asistované reprodukce a 17,31% (9) mužů by asistované reprodukce nevyužilo. Obecně lze říci, že metod asistované reprodukce by využily spíše ženy, než muži.

Otázka č. 8- Vžijte se do role neplodné ženy, která využila již všechny možnosti asistované reprodukce a neotěhotněla. Vybrala byste si možnost náhradního mateřství?

a) Ano

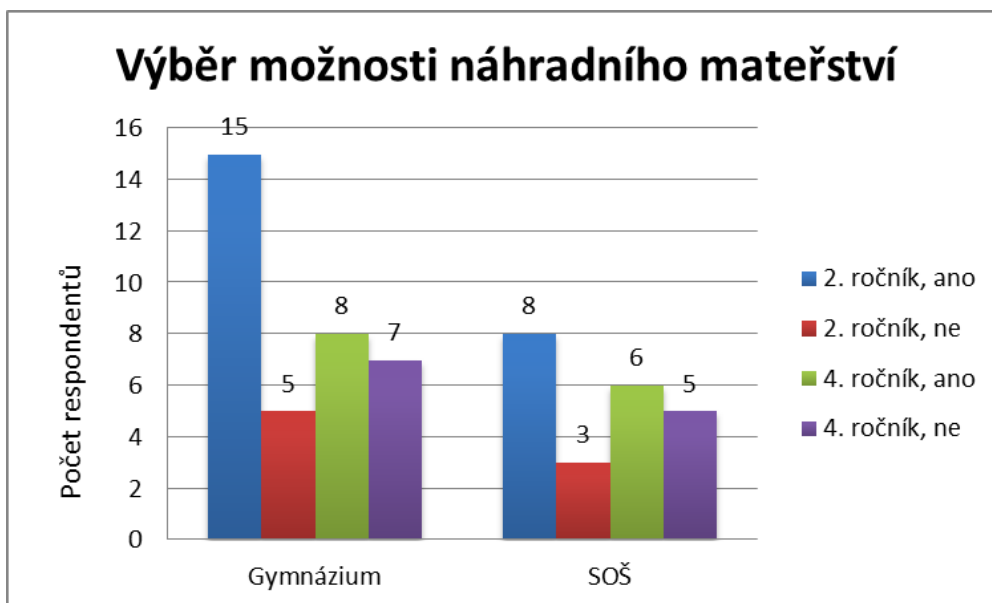
b) Ne

Obr. 10 Postoj žen, volících metody asistované reprodukce, k náhradnímu mateřství

V grafu na Obr. 10 lze vidět postoj žen, které by zvolily některou z metod AR, k náhradnímu mateřství. Na otázku č. 8 odpovídalo celkem 57 žen. Zbylých 6 žen v předchozí otázce zaškrtnulo možnost 7b, tedy že by nevolily metody asistované reprodukce. Z grafu je patrné, že většina žen, 65% (37), by volila možnost náhradního mateřství.

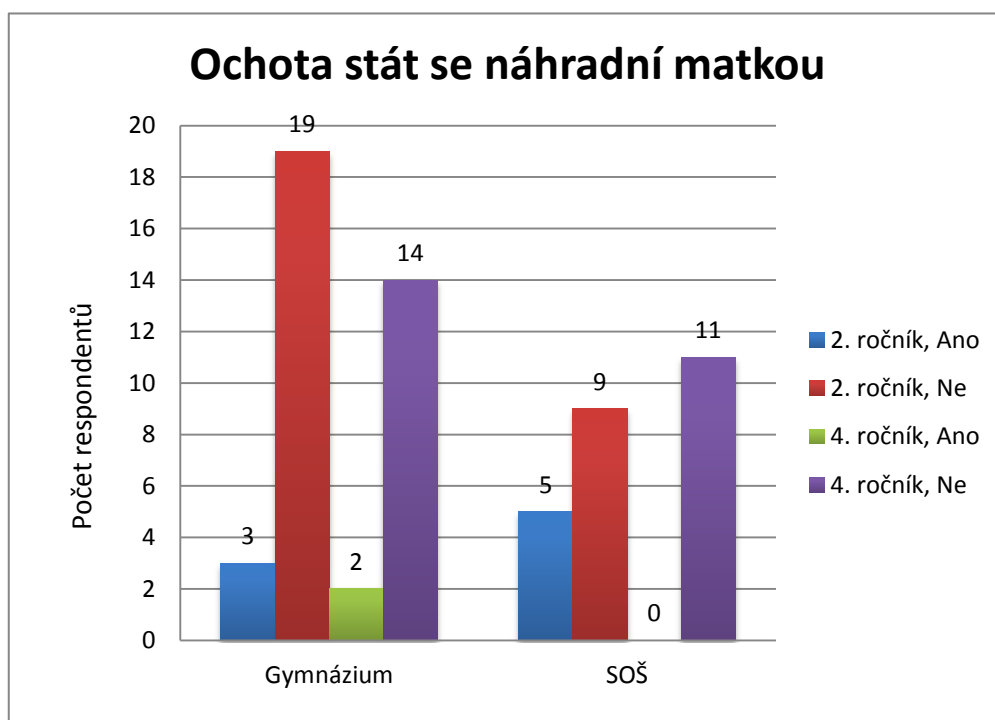
Když se podíváme na Obr. 11, můžeme vidět graf, který znázorňuje, zda by si ženy vybraly možnost náhradního mateřství v porovnání škol a ročníků. Ženy na gymnáziu častěji volily odpověď ano, že by využily náhradního mateřství. Tato odpověď byla častější jak ve 2. ročníku, tak i ve 4. ročníku. Na SOŠ by respondentky také častěji volily možnost náhradního mateřství. Z grafu lze také říci, že obecně ženy z 2. ročníku by častěji volily možnost náhradního mateřství, než ženy ve 4. ročníku. Na gymnáziu by podstoupilo 65,71% (23) žen z 35 proces náhradního mateřství, na SOŠ by souhlasilo 63,64% (14) žen z 22.

Obr. 11 Postoj žen, volících metody asistované reprodukce, k využití náhradního mateřství dle školy a ročníku

Otázka č. 9- Byla byste Vy osobně ochotná být náhradní matkou?

- a) Ano
- b) Ne

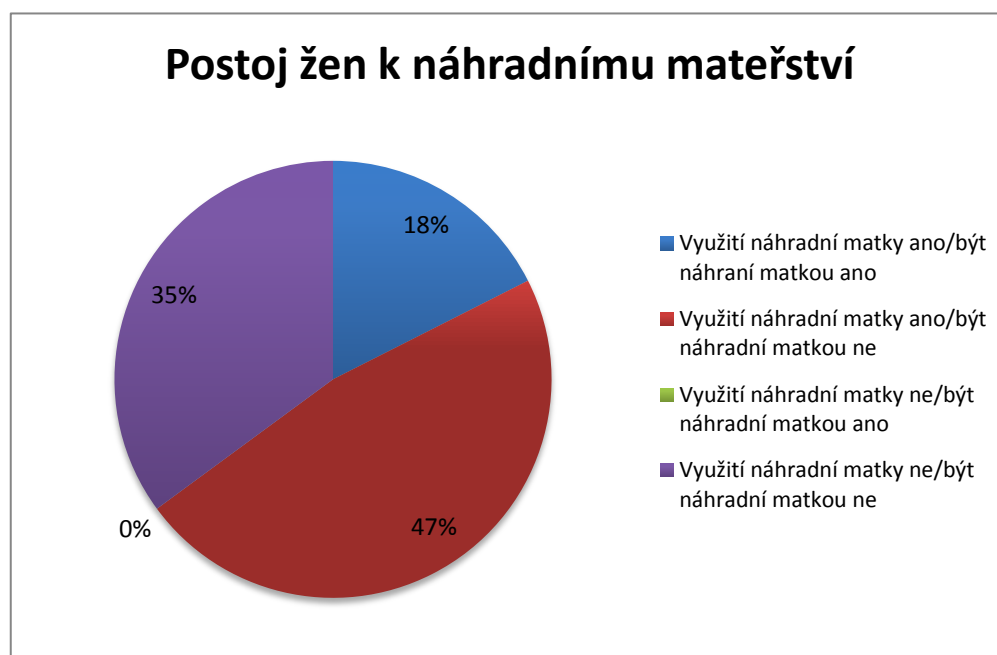
Obr. 12 Postoj žen k roli náhradní matky

Ochotu žen, stát se náhradní matkou, lze vidět v grafu na Obr. 12. Celkem 15,87% (10) žen z 63 by přijalo roli náhradní matky. Ochotu, stát se náhradní matkou, volilo 22,22% (8) žen z 36 z 2. ročníku. Naopak ve 4. ročníku to bylo pouze 7,4% (2) ženy z 27.

Vzhledem k ročníku, lze říci, že studentky 4. ročníku častěji volily možnost 9b, že by se nestaly náhradními matkami. Pouze 2 studentky 4. ročníku by se staly náhradními matkami. Naopak ve 2. ročníku by to bylo 8 studentek. Vzhledem ke škole, je patrné, že ženy na gymnáziu i SOŠ volily obdobně. Celkem 5 žen z každé školy by bylo ochotno být náhradní matkou.

Zajímavá mi přijde kombinace odpovědí na otázky č. 8 a 9., která je znázorněna v grafu na Obr. 13 .

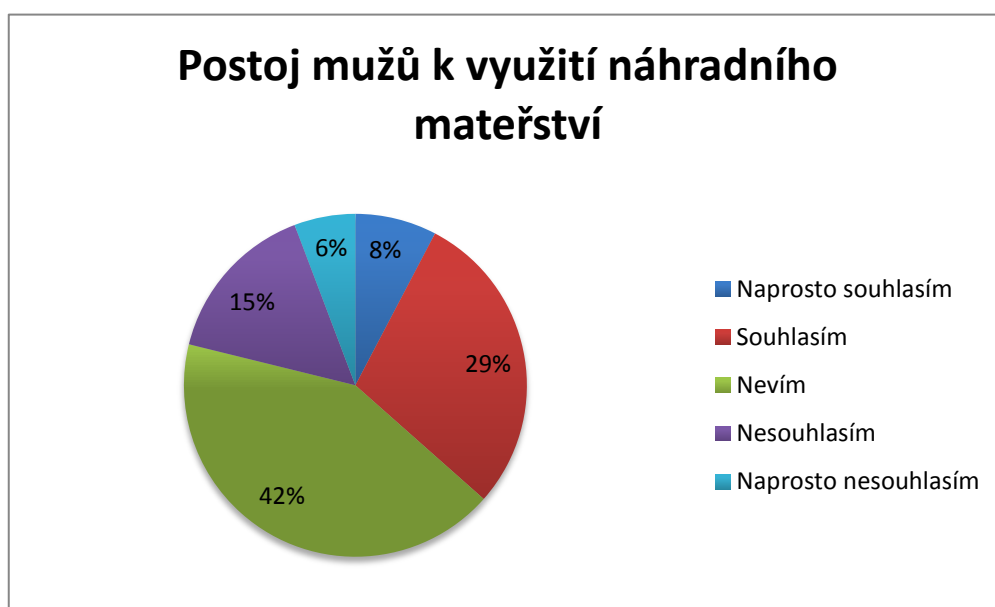
Nejvíce žen, v počtu 27 (47%) by využilo možnosti náhradního mateřství, ale roli náhradní matky by nepřijalo. Možnost, která zahrnuje nevyužití náhradního mateřství a nepřijetí role náhradní matky volilo 20 žen (35%). Náhradní mateřství i roli náhradní matky by přijalo celkem 10 žen (18%). Žádná žena nezvolila možnost, která zahrnuje přijetí role náhradní matky, ale nevyužití náhradního mateřství.

Obr. 13 Postoj žen k náhradnímu mateřství

Otázka č. 10- Souhlasil byste Vy, jako otec, s uskutečněním procesu náhradního mateřství?

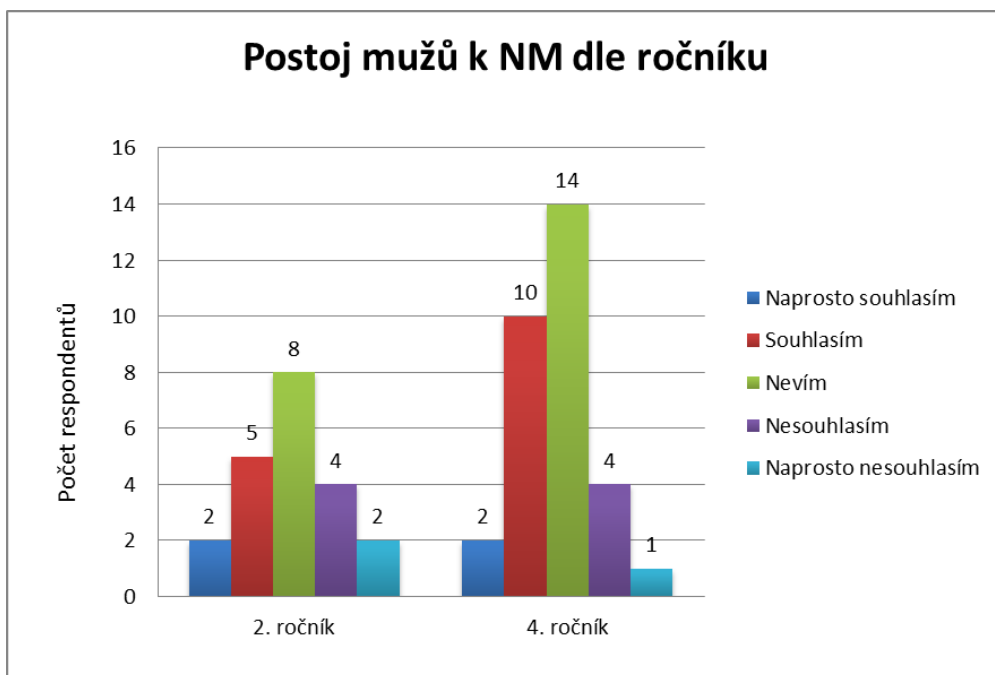
- a) Naprosto souhlasím
- b) Souhlasím
- c) Nevím
- d) Nesouhlasím
- e) Naprosto nesouhlasím

Obr. 14 Postoj mužů k využití náhradního mateřství

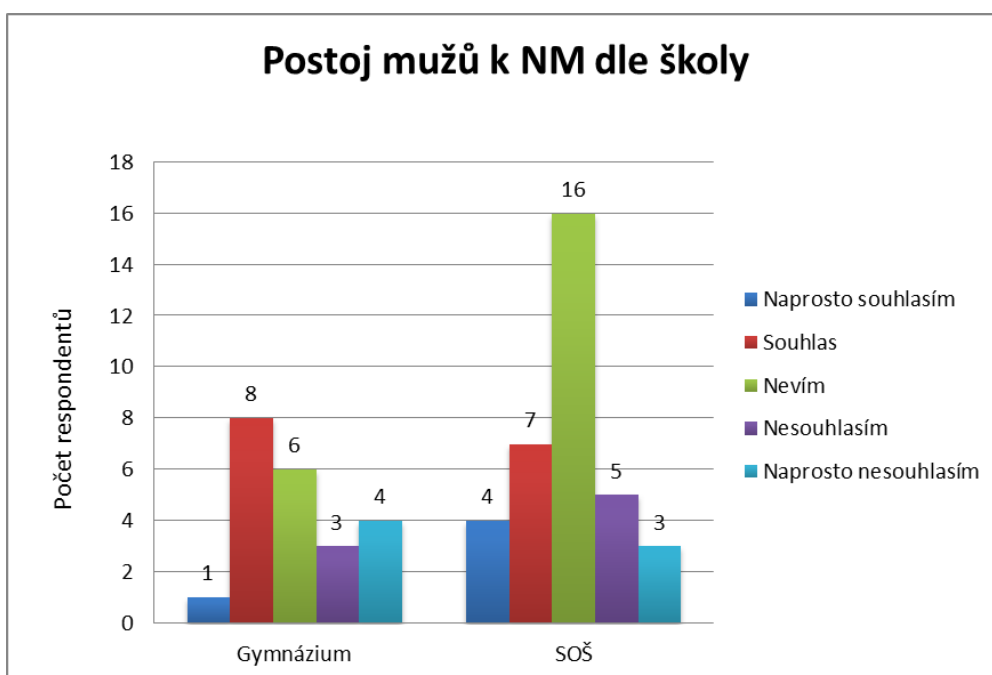
Jaký postoj zaujímají muži k využití institutu náhradního mateřství, vidíme v grafu na Obr. 14. Nejvíce mužů 42% (22) neví, jaký postoj zaujmout. Celkem 29% (15) mužů souhlasí a 8% (4) mužů naprosto souhlasí s uskutečněním náhradního mateřství. Naopak 15% (8) mužů nesouhlasí a 6% (3) mužů naprosto nesouhlasí s uskutečněním procesu náhradního mateřství.

Na následujícím Obr. 15 můžeme vidět graf, který znázorňuje postoj mužů k náhradnímu mateřství vzhledem k ročníku studia. Ve 2. ročníku lze vidět vyvážený poměr mezi souhlasem a nesouhlasem s uskutečněním náhradního mateřství. Naopak ve 4. ročníku převažuje souhlas nad nesouhlasem. První dvě možnosti, vyjadřující souhlas, volilo ve 2. ročníku 33,33% (7) mužů z 21 a ve 4. ročníku 38,71% (12) mužů z 31. Lze vyvodit závěr, že muži ze 4. ročníku jsou více nakloněni možnosti využití náhradní mateřství. V obou ročnících nejvyšší počet respondentů zaujímá nerozhodný postoj k uskutečnění náhradního mateřství.

Obr. 15 Postoj mužů k uskutečnění procesu náhradního mateřství v porovnání s ročníkem studia

Postoj mužů k uskutečnění náhradního mateřství vzhledem k aktuální studované škole můžeme vidět v grafu na Obr. 16. První dvě možnosti, vyjadřující souhlas, volilo 40,91% (9) mužů z 22 na gymnáziu a 31,43% (11) mužů z 35 na SOŠ. Celkem 45,71% (16) mužů na SOŠ volilo nerozhodný postoj k uskutečnění náhradního mateřství.

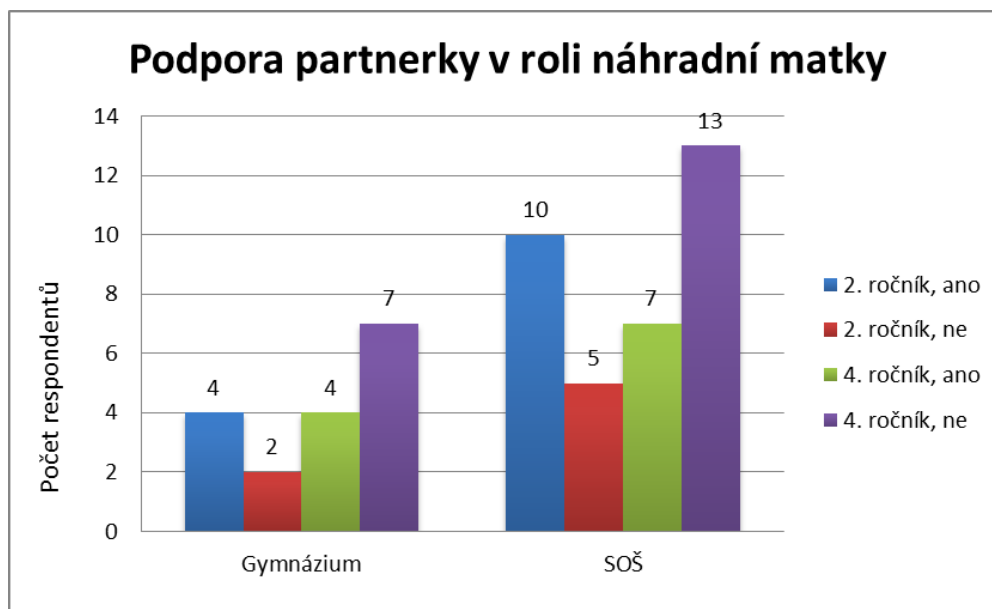

Obr. 16 Postoj mužů k uskutečnění procesu náhradního mateřství v porovnání se školou

Otázka č. 11- Kdyby se Vaše partnerka rozhodla být náhradní matkou, podpořil byste ji?

a) Ano

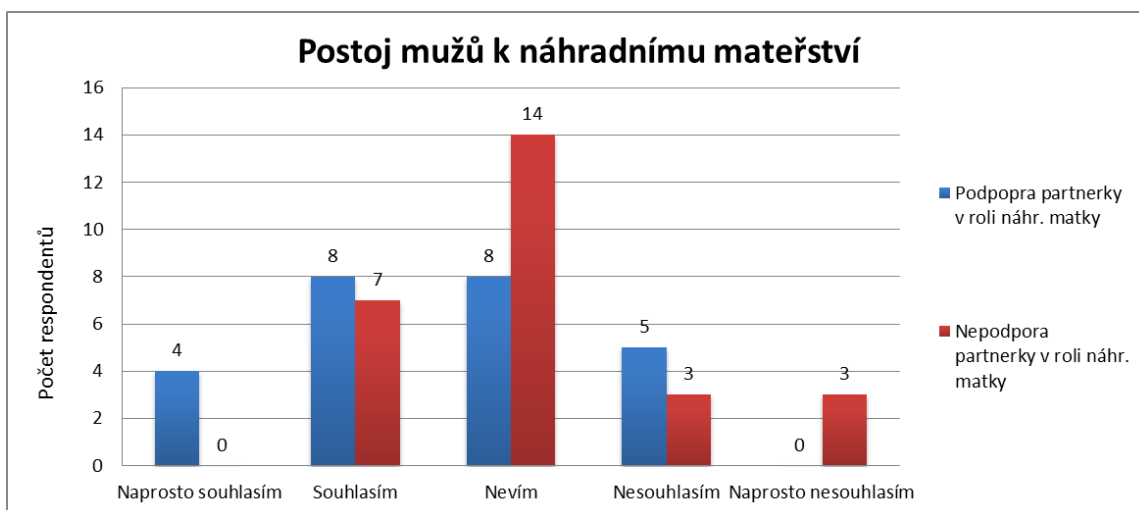
b) Ne

Obr. 17 Podpora partnerky v roli náhradní matky dle školy a ročníku

Na Obr. 17 můžeme vidět graf, ve kterém je znázorněna podpora partnerky v roli náhradní matky vzhledem ke škole a ročníku respondentů. Vzhledem ke škole, na gymnáziu by podpořilo partnerku 47,06% (8) mužů ze 17 a na SOŠ 48,57% (17) mužů z 35. Vzhledem k ročníku studia, by ve 2. ročníku 66,67% (14) mužů z 21 partnerku podpořilo. Ve 4. ročníku by partnerku podpořilo 35,48% (11) mužů z 31. Lze vidět podobnost v názorech mužů na obou školách.

Na následujícím Obr. 18 můžeme vidět graf, kde je znázorněn celkový postoj mužů k náhradnímu mateřství (kombinace odpovědí na otázky č. 10 a 11). Všichni muži, kteří naprosto souhlasí s procesem náhradního mateřství, by podpořili partnerku v rozhodnutí být náhradní matkou. Podobně tomu je také v opačném případě, kdy všichni muži, kteří naprosto nesouhlasí s uskutečněním náhradního mateřství, by nepodpořili partnerku v roli náhradní matky. Z celkového počtu 15ti mužů, kteří souhlasí s uskutečněním procesu náhradního mateřství, by jich 8 podpořilo partnerku v roli náhradní matky a 7 by jich nepodpořilo partnerku v jejím rozhodnutí být náhradní matkou. Je také zajímavé, že z mužů, kteří nesouhlasí s uskutečněním , by jich více podpořilo ženu v roli náhradní matky.

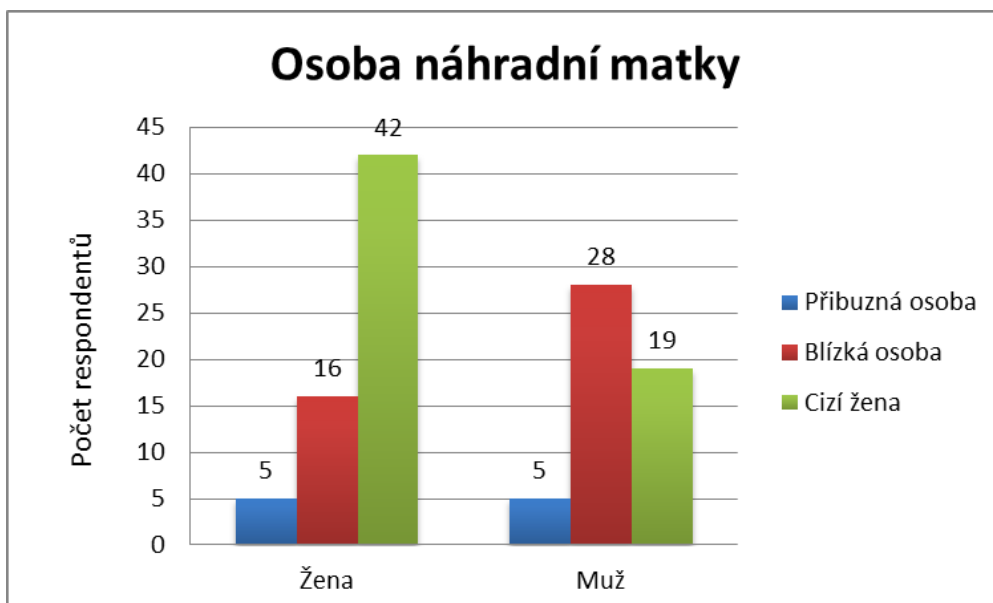

Obr. 18 Souhlas mužů s využitím náhradního mateřství versus podpora partnerky v roli náhradní matky

Otázka č. 12- Koho byste si eventuálně vybral/a jako náhradní matku?

- a) Příbuzná osoba (osoba v příbuzenském vztahu, např. matka, sestra)
- b) Blízká osoba (osoba ve vztahu přátelském nebo partnerském, např. kamarádka)
- c) Cizí žena (osoba bez jakéhokoli vztahu)

Na následujícím Obr. 19 lze vidět graf, koho by nejčastěji volili respondenti za náhradní matku. Celkem 66,67% (42) žen by volilo za náhradní matku cizí ženu. Naopak nejvíce mužů, 53,85% (28), by volilo blízkou osobu. Můžeme také vidět, jak u žen tak i u mužů, že nejméně respondentů by volilo příbuznou osobu jako svojí náhradní matku.

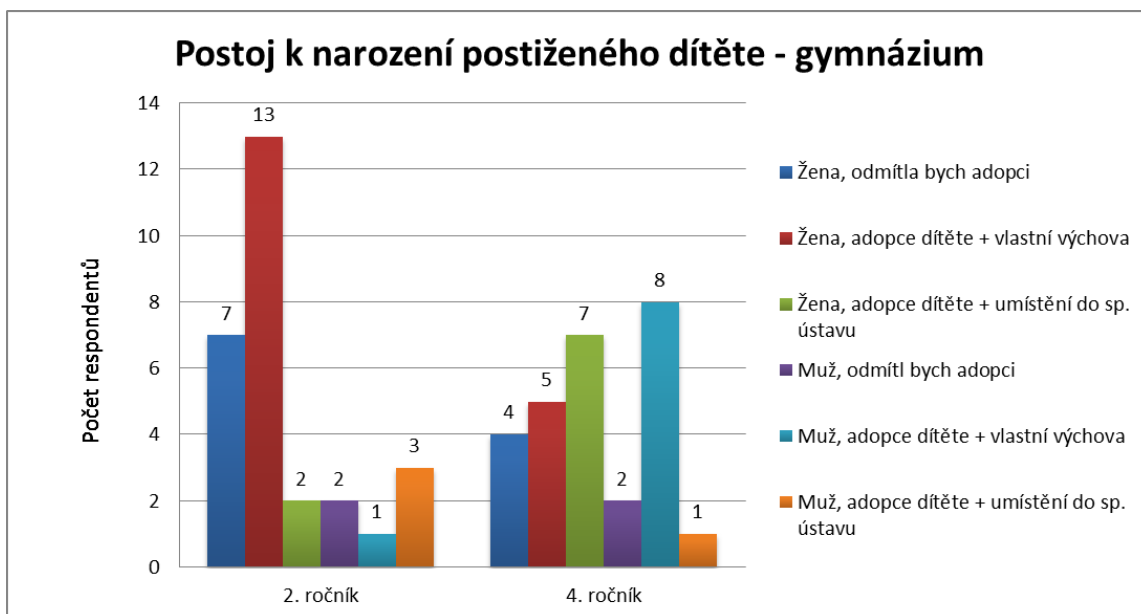

Obr. 19 Osoba náhradní matky dle pohlaví

Otázka č. 13- Pokud by se narodilo postižené dítě, jaký by byl Váš postoj jako adoptivních rodičů?

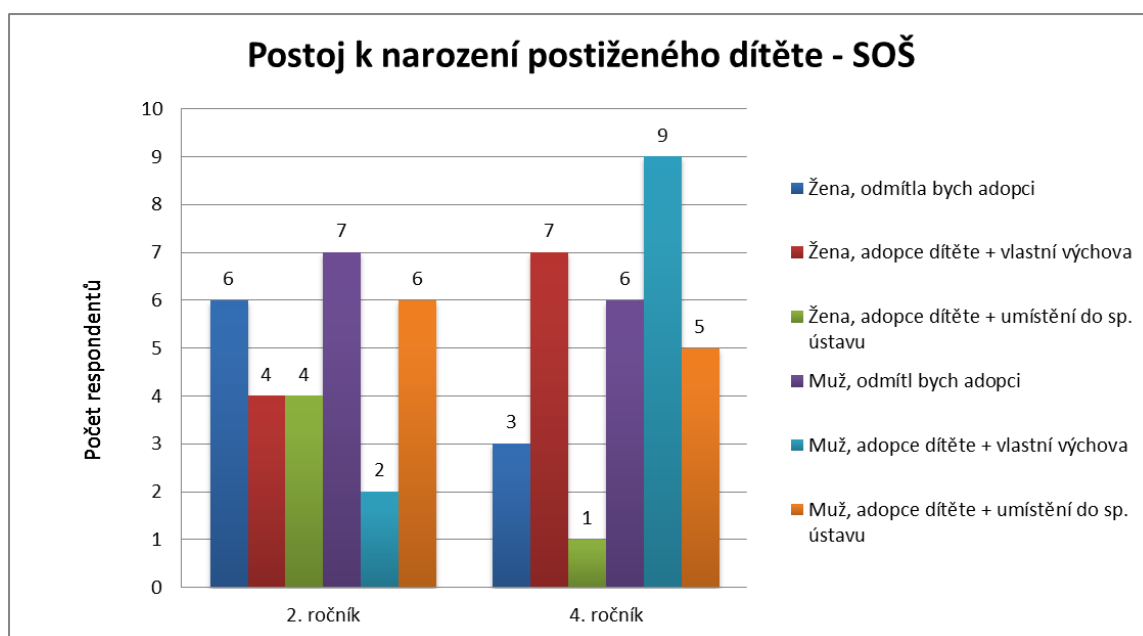
- a) Odmítl/a bych adopci
- b) Dítě bych adoptoval/a a vychovával/a jako své vlastní
- c) Dítě bych adoptoval/a a umístil/a do speciálního ústavu pro postižené děti

Postoj studentů gymnázia k narození postiženého dítěte můžeme vidět v grafu na Obr. 20. Vzhledem k pohlaví, 47,37% (18) z 38 žen a 52,94% (9) ze 17 mužů by nejčastěji dítě adoptovali a vychovávali. Vzhledem k ročníku, je zajímavé, že ve 2. ročníku by odmítlo adopci celkem 32,14% (9) respondentů a ve 4. ročníku 22,22% (6) respondentů. Dále můžeme také vidět u studentů 4. ročníku, že mnohem více mužů, celkem 72,73% (8) z 11 by dítě adoptovalo a vychovávalo na rozdíl od žen, kterých by si dítě vzalo do vlastní péče je pouze 31,25% (5) ze 16.

Obr. 20 Postoj studentů gymnázia k narození postiženého dítěte

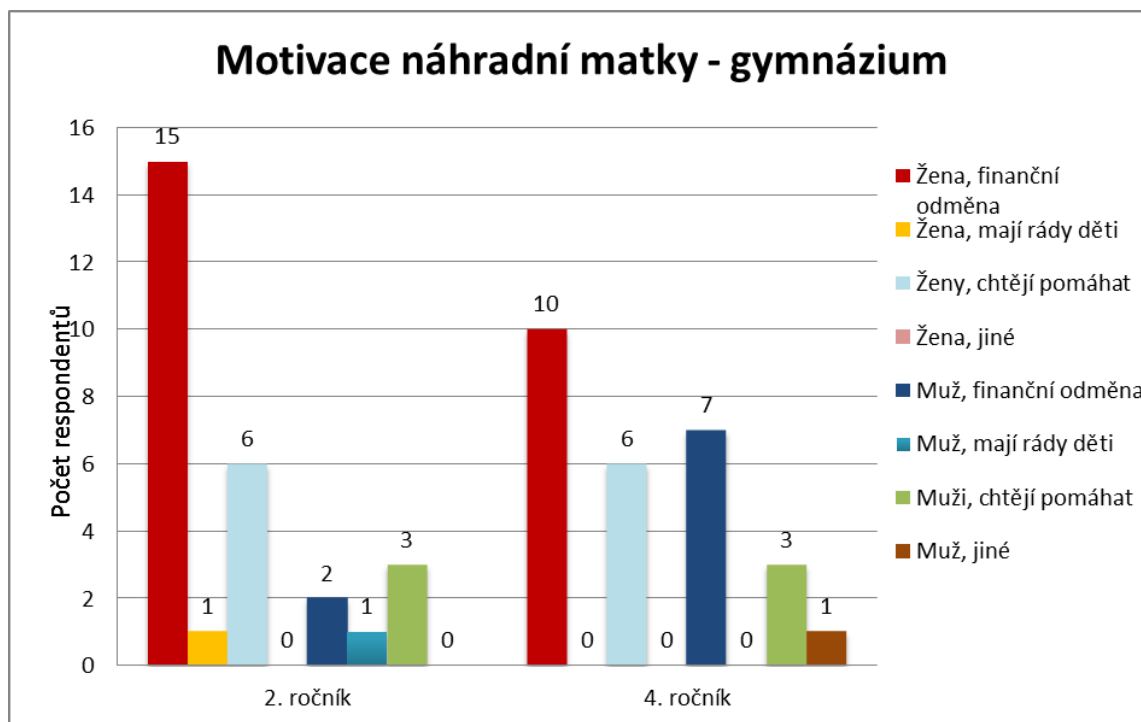
V dalším grafu na Obr. 21 můžeme vidět postoje studentů SOŠ k narození postiženého dítěte. Vzhledem k pohlaví, celkem 44% (11) žen z 25, by dítě adoptovalo a vychovávalo. U mužů bylo nejčastější volbou odmítnutí adopce, tuto volbu volilo celkem 37,14% (13) mužů z 35. Studenti 2. ročníku, celkem 44,8% (13) z 29, by nejčastěji odmítli adopci postiženého dítěte. Naopak studenti 4. ročníku, celkem 51,61% (16) z 31, by dítě adoptovali a vychovávali.

Obr. 21 Postoj studentů SOŠ k narození postiženého dítěte

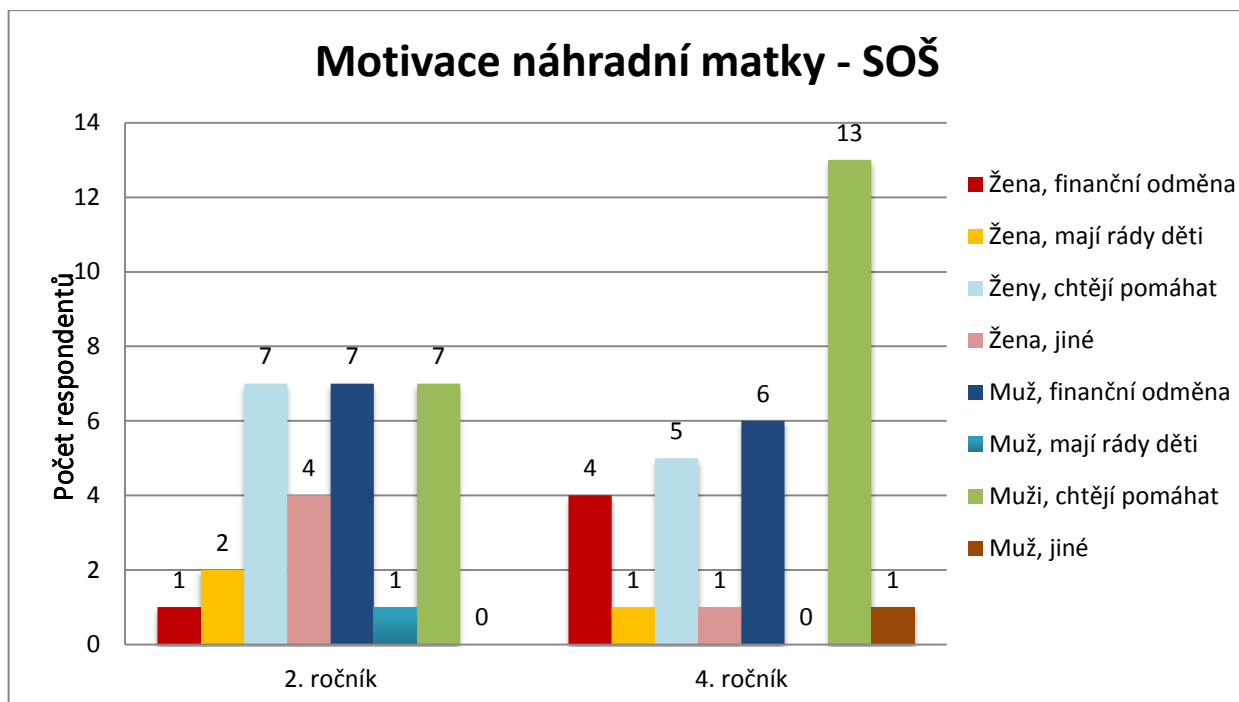
Otázka č. 14- Z jakého důvodu se podle Vás ženy stávají náhradními matkami?

- a) Finanční odměna
- b) Mají rády děti
- c) Chtějí pomáhat neplodným párům
- d) Jiné

Obr. 22 Největší motivace náhradní matky dle studentů gymnázia

Jakou má motivaci žena, v roli náhradní matky, dle studentů na gymnáziu vidíme v grafu na Obr. 22. Nejvíce studentů na gymnáziu, celkem 61,82% (34) respondentů z 55 si myslí, že se ženy stávají náhradními matkami kvůli finanční odměně. Ženy i muži mají obdobný názor, že finanční odměna náhradní matku zajímá nejvíce. Druhou, nejčastěji volenou možností, byla ochota pomoci neplodnému páru. Naopak nejméně studentů si myslí, že žena přijímá roli náhradní matky kvůli oblibě dětí nebo z jiných důvodů. Jako jinou možnost volil 1 muž ze 4. ročníku kombinaci finanční odměny a pomoci neplodným párům.

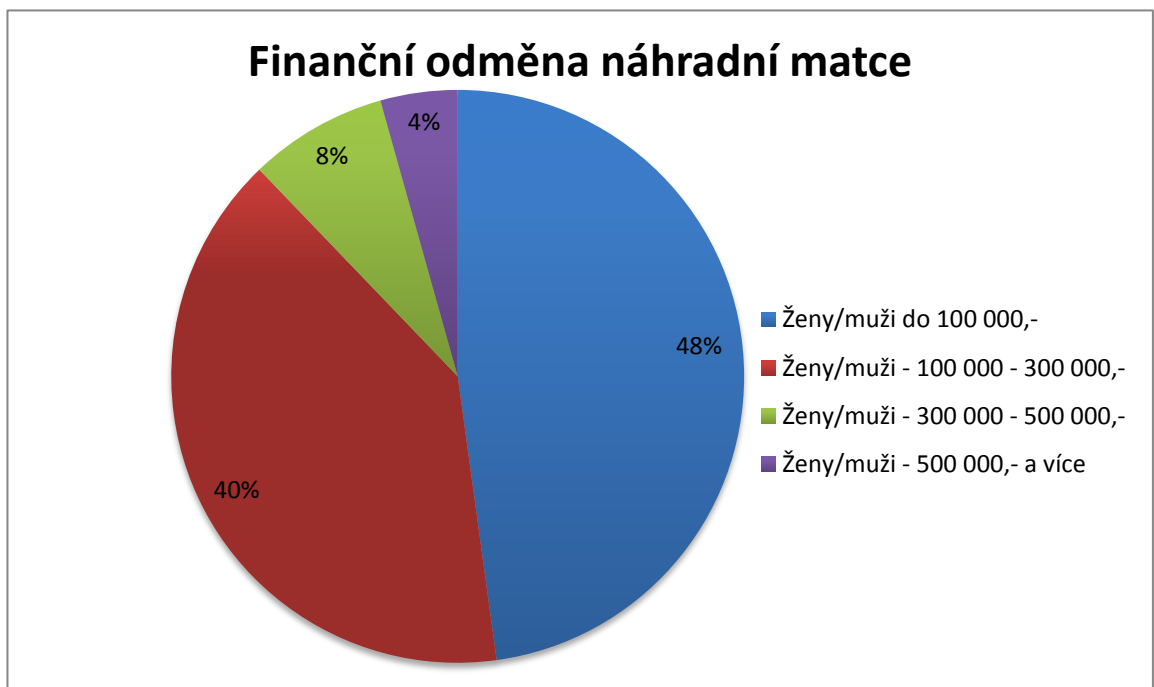
Obr. 23 Největší motivace náhradní matky dle studentů SOŠ

Pohled studentů SOŠ, na motivaci náhradní matky, lze vidět na Obr. 23. Můžeme vidět odlišný pohled, než u studentů na gymnáziu. Na SOŠ celkem 53,33% (32) respondentů z 60, zastává názor, že se žena stává náhradní matkou z důvodu pomoci neplodným párům. Vzhledem k ročníku studia vidíme, že studenti 2. i 4. ročníku SOŠ mají totožný názor, že chce náhradní matka pomáhat neplodným párům. Možnost jiného důvodu, stát se náhradní matkou, volilo celkem 10% (6) respondentů z 60. Nejčastěji uváděli kombinaci finanční odměny a pomoci neplodnému páru.

Otázka č. 15- Jakou částku byste byli ochotni náhradní matce poskytnout?

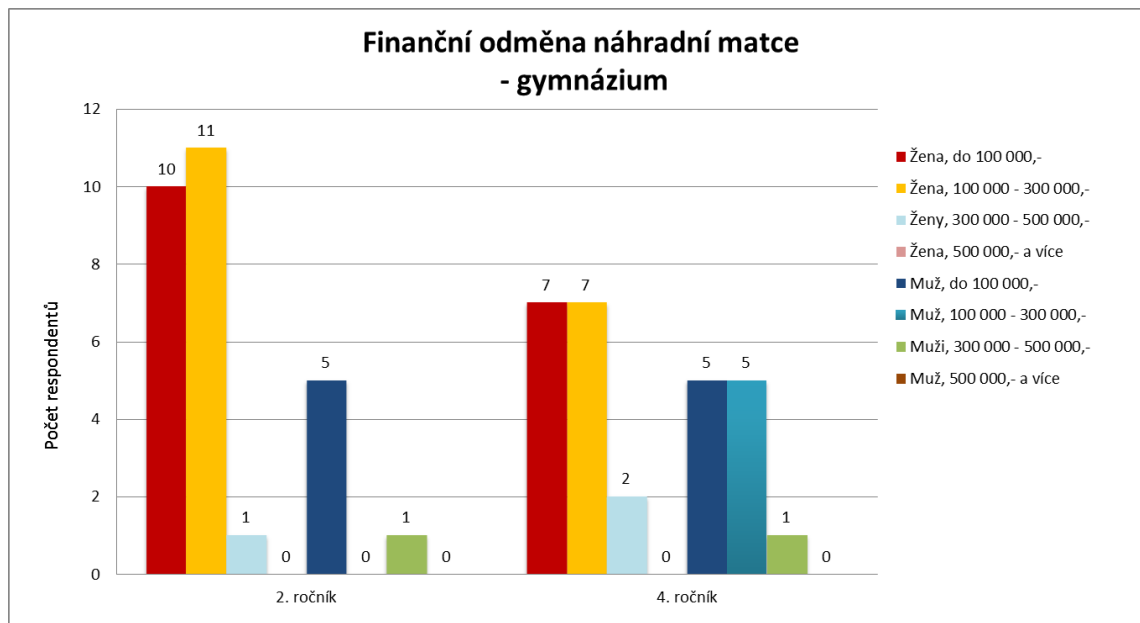
- a) Do 100 000,-
- b) 100 000 - 300 000,-
- c) 300 000 - 500 000,-
- d) 500 000,- a více

V grafu na Obr. 24 je znázorněno, jakou částku by byli ochotni respondenti poskytnout náhradní matce. Celkem 48% (55) respondentů ze 115 by náhradní matce poskytlo nejnižší částku (od 0 do 100 000,-). Nejméně, 4% (5) respondentů ze 115, by jich zaplatilo 500 00,- a více.

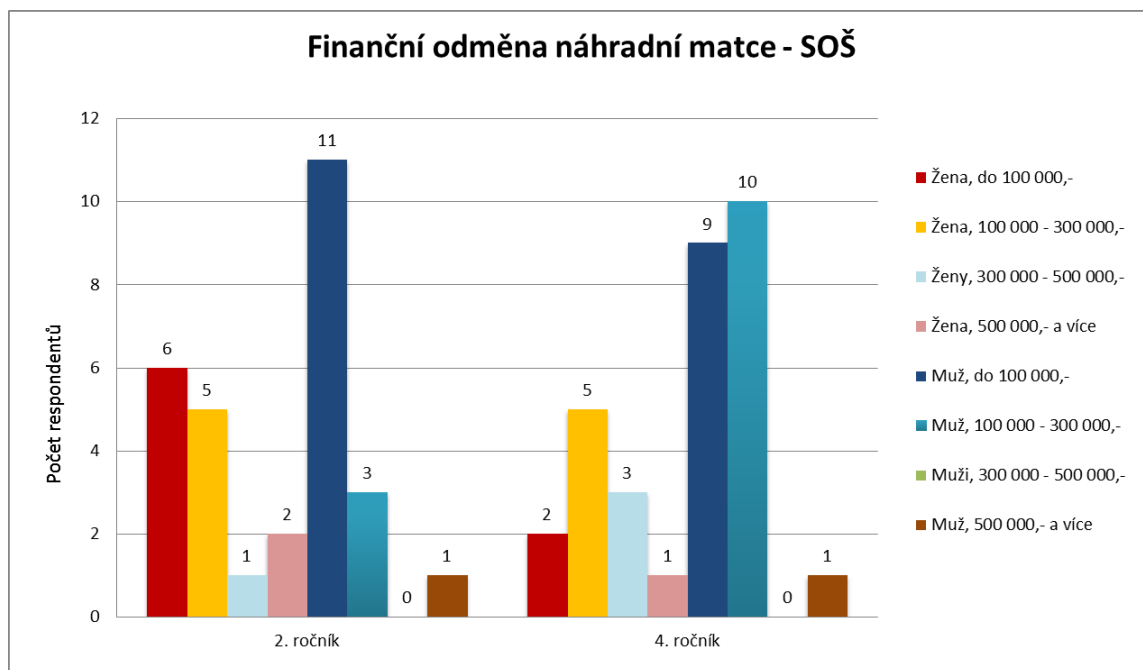
Obr. 24 Finanční odměna náhradní matce

Výši finanční částky pro náhradní matku, dle studentů na gymnáziu, můžeme vidět v grafu na Obr. 25. První dvě možnosti, tedy částku do 300 000,-, by volilo 90,91% (50) respondentů z 55. Částku 500 000,- a více na gymnáziu nevolil žádný respondent.

Obr. 25 Výše odměny náhradní matce dle studentů z gymnázia

V grafu na Obr. 26 je znázorněno, jakou finanční odměnu náhradní matce by poskytli studenti SOŠ. První dvě možnosti, tedy částku do 300 000,- volilo celkem 85% (51) respondentů ze 60. Na rozdíl od gymnázia, na SOŠ volilo možnost 500 000,- a více celkem 8,33% (5) respondentů ze 60. Studenti 2. ročníku častěji volili možnost nejnižší částky, tedy do 100 000,-, než studenti 4. ročníku.

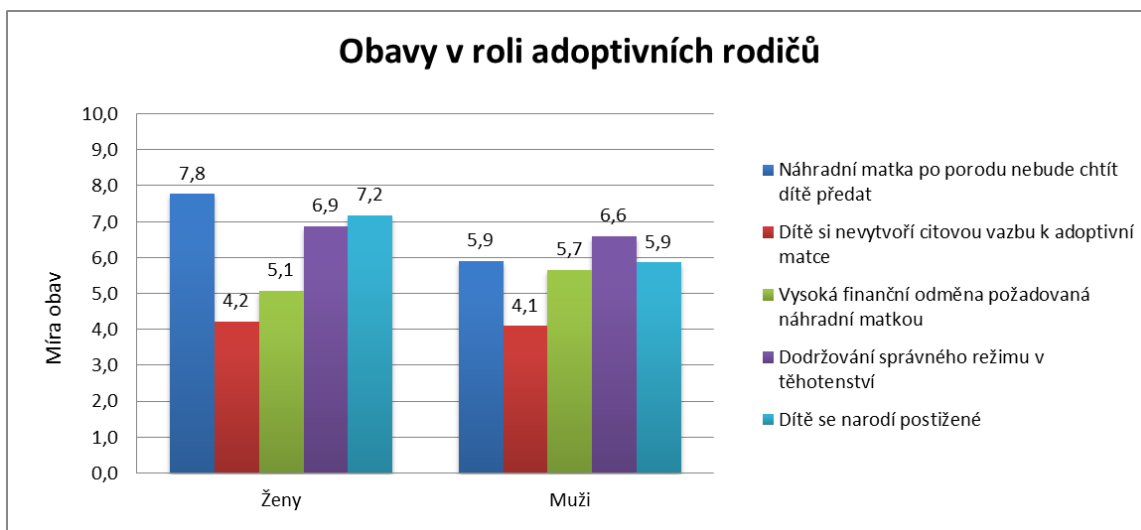

Obr. 26 Výše odměny náhradní matce dle studentů ze SOŠ

Otázka č. 16- Jaké by byly Vaše obavy v roli adoptivních rodičů?

- a) Náhradní matka po porodu nebude chtít dítě předat k adopci.
- b) Dítě si nevytvoří citovou vazbu k adoptivní matce.
- c) Vysoká finanční odměna požadována náhradní matkou.
- d) Dodržování správného režimu v těhotenství (zdravý životní styl, prostředí...).
- e) Dítě se narodí postižené.
- f) Jiné

V této otázce vyjadřovali respondenti míru obav, každé z možností, v roli adoptivních rodičů. Jejich odpovědi můžeme vidět v grafu na Obr. 27. U každé odpovědi měli studenti vyznačit na číselné ose míru obav, od žádných 0 po největší 10. Obecně můžeme říci, že muži i ženy mají podobné obavy z náhradního mateřství v roli adoptivních rodičů. Ženy mají největší obavy z toho, že náhradní matka nepředá dítě po porodu k adopci. Tuto obavu ohodnotily průměrně 7,8 body z 10. Naopak muži se nejvíce bojí, v roli adoptivních rodičů, nedodržování správného režimu náhradní matky v těhotenství. Této obavě přidělili hodnotu 6,6 z 10. Nejméně se respondenti, bez ohledu na pohlaví, bojí toho, že si dítě nevytvoří citovou vazbu k adoptivní matce.

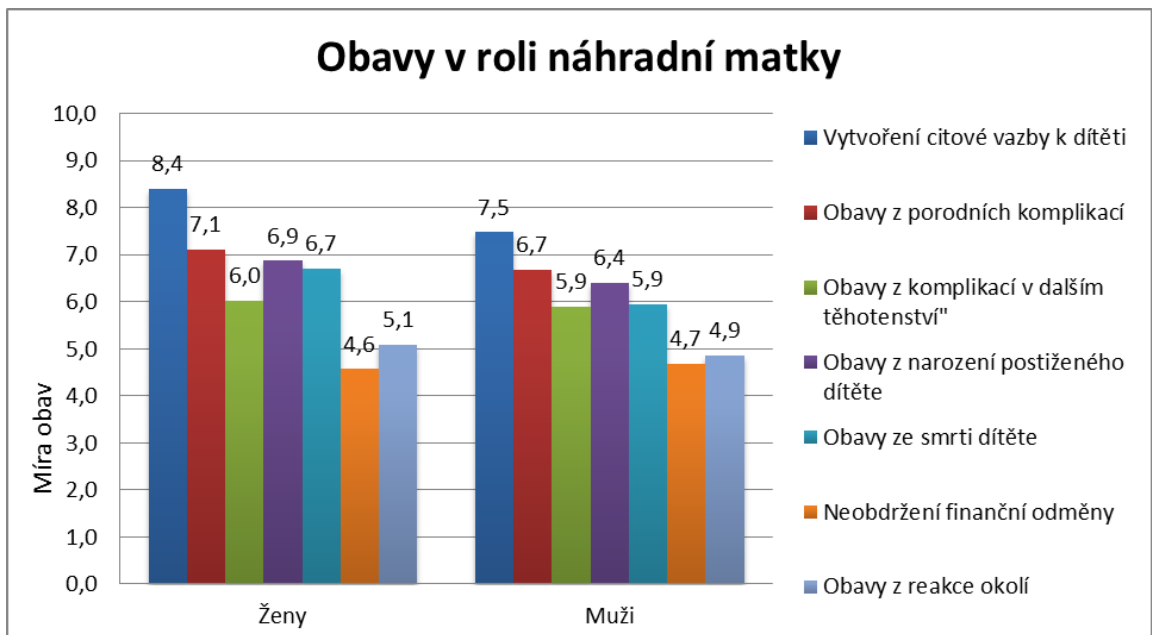

Obr. 27 Největší obavy v roli adoptivních rodičů dle pohlaví

Otázka č. 17- Vžijte se do role náhradní matky. Jaké by byly Vaše obavy?

- a) Vytvoření citové vazby k dítěti.
- b) Obavy z porodních komplikací.
- c) Obavy z komplikací v dalším těhotenství.
- d) Obavy z narození postiženého dítěte.
- e) Obavy ze smrti dítěte.
- f) Neobdržení finanční odměny.
- g) Obavy z reakce okolí
- h) Jiné

V této otázce respondenti také vyjadřovali míru obav, u každé možnosti, ale naopak v roli náhradní matky. U každé odpovědi měli vyznačit na číselné ose míru obav, od žádných 0 po největší 10. Rozdělení dle pohlaví je znázorněno v grafu na Obr. 28. Obavy žen a mužů jsou rozloženy v grafu podobně. Ženy, stejně jako muži, vyjádřily největší obavu z vytvoření citové vazby náhradní matky k dítěti. Obě pohlaví vyjádřili nejmenší míru obav z neobdržení finanční odměny od objednatelského páru.

Obr. 28 Největší obavy v roli náhradní matky dle pohlaví

10 DISKUZE

Hlavním cílem výzkumné části bylo zjistit informovanost a postoje studentů vybraných středních škol k náhradnímu mateřství. Pro splnění cílů a nalezení odpovědí na jednotlivé výzkumné otázky jsme vytvořily nestandardizovaný dotazník vlastní konstrukce. Pro výzkumnou část jsme si stanovily, na základě jednotlivých cílů, celkem 3 výzkumné otázky.

1. výzkumná otázka - Zvyšuje se informovanost o náhradním mateřství s věkem?

Informovanosti studentů se týkaly otázky č. 5, 6, 18, 19 a 20.

Z odpovědí na otázky 5 a 6 vyplývá, že 78,95% (45) studentů 2. ročníků již dříve slyšelo pojem náhradní mateřství. Ve 4. ročníku jich bylo více - tento pojem slyšelo 93,1% (54) studentů. Co se týče zdrojů informací, studenti 2. ročníků, celkem 59,65% (34), nejčastěji odpovídali, že informace mají z TV a studenti 4. ročníků, celkem 67,24% (39), získali nejvíce informací z internetu.

Obdobný výzkum prováděla Kováčová³³, avšak mezi lidmi v produktivním věku. 62 % jejích respondentů udávalo, že již slyšeli termín náhradní mateřství. Co se týče zdrojů, odkud její respondenti získávali informace, jednalo se ve větší míře o internetové stránky (27 %), než o televizi (13 %).

V Tab. 1 je znázorněno množství správných odpovědí studentů v jednotlivých ročnících, na otázky č. 18, 19 a 20. Můžeme zde vidět velice vyrovnaný počet bodů za správné odpovědi v jednotlivých ročnících. Studenti 2. ročníků dominovali v kategorii 2 bodů, zatímco studenti 4. ročníků v kategoriích 1 a 3 bodů. Kategorie 0 bodů byla vyrovnaná, studenti 2. a 4 ročníků získali shodný počet 7 bodů. Průměrný počet bodů ve 2. ročnících byl 1,32 a ve 4. ročnících 1,24 bodů.

Nejvýraznější výjimkou stran věku byla 21 letá žena ve druhém ročníku, která získala 2 body.

Lze tedy učinit závěr, že ačkoliv bylo ve 4. ročníku více studentů, kteří již slyšeli pojem náhradní mateřství, faktická informovanost o náhradním mateřství, kterou jsem hodnotila z

³³ KOVÁČOVÁ, Marie. *Pohled lidí v produktivním věku na problematiku náhradního mateřství*. Zlín, 2011. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií.

odpovědi na dotazníkové otázky č. 18, 19 a 20 v mé skupině respondentů s věkem neroste a zůstává přibližně stejná.

2. výzkumná otázka - Mají studenti gymnázia více informací o náhradním mateřství než studenti střední odborné školy?

Informovanosti studentů se týkaly otázky č. 5, 6, 18, 19 a 20.

Pro odpověď na tuto výzkumnou otázku je opět stěžejní Tab. 1. Jedná se o tabulku, kde je bodové ohodnocení studentů dle školy a ročníku studia. Dle počtu správných odpovědí bylo studentům přiřazeno příslušné množství bodů. U gymnaziálních studentů jsem předpokládala, že budou pokračovat v dalším studiu na vysoké škole, zatímco studenti SOŠ ukončují své vzdělání výučním listem či maturitou a že by tedy měli mít studenti gymnázia větší všeobecný rozhled a tedy i více informací o náhradním mateřství. Tento předpoklad se mi ale nepotvrdil a z Tab. 1 je patrné, že v mém výzkumném souboru studenti SOŠ mají více informací o náhradním mateřství, než studenti na gymnáziu. Celkem 20% (11) studentů gymnázia z 55 nezískalo ani jeden bod, tedy na otázky č. 18, 19 a 20 odpověděli špatně nebo volili možnost nevím. Na SOŠ to bylo pouze 5% (3) respondenti z 60. Na první pohled je patrné, že respondenti ze SOŠ dopadli lépe také v dalších bodových kategoriích ohodnocených 1, 2 a 3 body. Studenti gymnázia získali v průměru 1,13 bodů, zatímco studenti SOŠ získali 1,42 bodů. Je tedy zřejmé, že studenti gymnázia, na kterém jsem prováděla svůj výzkum, nejsou informovaní více, než studenti SOŠ, což je v rozporu s mým předpokladem.

Odpovědi na otázky č. 5 a 6, z hlediska studovaných škol, jsou znázorněny v grafu na Obr. 4. Při zohlednění počtu respondentů na obou školách je patrné, že nejsou velké rozdíly v informovanosti o náhradním mateřství vzhledem k aktuální studované škole.

Jaké jsou nejčastější zdroje informací o náhradním mateřství můžeme vidět v grafu na Obr. 5. Na gymnáziu volilo, jako nejčastěji využívaný zdroj informací o náhradním mateřství, celkem 58,18% (32) respondentů z 55 možnost internetu. Na SOŠ volilo celkem 66,67% (40) respondentů z 60 možnost televize.

3. výzkumná otázka - Mají muži a ženy odlišný postoj k vybraným aspektům náhradnímu mateřství?

Postoje mužů i žen mě zajímaly v určitých oblastech. Využití AR, souhlas s využitím institutu NM, souhlas žen s přijetím role náhradní matky (u mužů to byl souhlas s podporou partnerky v roli náhradní matky), koho by si vybrali za náhradní matku, jak by se zachovali, když by se narodilo postižené dítě, kolik by byli ochotni zaplatit náhradní matce a čeho by se nejvíce báli v roli adoptivních rodičů i v roli náhradní matky.

Této výzkumné otázce odpovídá celkem 11 položek v dotazníku. Jsou to otázky číslo 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 a 17.

V otázce využití metod AR převažovala, jak u mužů tak i u žen, myšlenka, že neví, zda by využili AR v případě problému s neplodností. Dle pohlaví, celkem 34,92% (22) žen a 25% (13) mužů by využilo metod AR. Můžeme tedy usoudit, že ženy v mém souboru jsou více nakloněny využití metod AR než muži. I zde mohu své výsledky částečně srovnat s výsledky Kováčové³³. V jejím souboru respondentů nevědělo, zda by použili metody asistované reprodukce celkem 13%, 76 % (oproti mým 59,92 %) respondentů odpovídalo, že ano. Zajímavé je v této souvislosti zjištění, že 25 % jejich respondentů mělo potíže s početím dětí, což mohlo jejich odpovědi na tuto otázku výrazně ovlivnit. Moji respondenti jsou ještě ve věku, kdy není obvyklé mít děti, proto jsem to nezjišťovala.

Další otázky se týkaly postoje k institutu náhradního mateřství. Zda by respondenti tento institut využili. Celkem 65% (37) žen z 57 by volilo možnost využít náhradní mateřství v případě neplodnosti. Kladné odpovědi z mužů volilo celkem 37% (19) respondentů. Největší část mužů neví, jaký postoj k institutu náhradního mateřství zaujmout.

Opět se zde liší postoj mužů a žen k náhradnímu mateřství. Ženy by využily institutu náhradního mateřství více, než muži.

Další zkoumanou oblastí bylo přijetí role náhradní matky a podpora partnerky v roli náhradní matky. Stát se náhradní matkou by bylo ochotno celkem 15,87% (10) žen a to převážně z 2. ročníku. V grafu na Obr. 13 je znázorněn celkový postoj žen k náhradnímu mateřství dle jejich odpovědí na dotazníkové otázky č. 8 a 9. Nejvíce žen, 47% (27) by využilo institutu náhradního mateřství, ale roli náhradní matky by nepřijalo. V případě podpory partnerky v roli náhradní matky, by většina mužů, celkem 51,92% (27), nepodpořila partnerku. Naopak celkem 48,08% (25) mužů by partnerku podpořilo v její rozhodnutí stát se

náhradní matkou. Vidíme zde tedy vyrovnanost obou odpovědí. Na Obr. 18 je znázorněn v grafu celkový postoj mužů k náhradnímu mateřství dle odpovědí na otázky č. 10 a 11. Potvrdilo se tedy, že ti, kteří souhlasí s uskutečněním náhradního mateřství, by podpořili partnerku v roli náhradní matky. Je ale také zajímavé, že většina mužů, kteří nesouhlasí s náhradním mateřstvím, by podpořila partnerku v roli náhradní matky.

V otázce výběru osoby náhradní matky se ženy a muži neshodli. Většina žen, 66,67% (42), by volila za náhradní matku cizí ženu. Naopak muži, 53,85% (28), by ve většině volili blízkou osobu.

Pokud by se narodilo postižené dítě, ženy by častěji dítě adoptovaly a vychovávaly. Muži volili častěji možnost odmítnutí adopce. Také zde tedy můžeme vidět odlišný postoj mužů a žen.

V otázce finanční odměny náhradní matce se obě pohlaví téměř shodla. Celkem 84,13% (53) žen z 63 a 92,31% (48) mužů z 52 by poskytlo náhradní matce částku do 300 000,-. K podobnému závěru dospěla také Marie Kováčová ve svém výzkumu, kdy jako odpověď v otázce finanční odměny nejčastěji volili částku 200 000,-.³³

Z čeho mají respondenti největší obavy v roli adoptivních rodičů je zobrazeno v grafu na Obr. 27. Zatímco ženy mají největší strach z toho, že náhradní matka po porodu odmítne předat dítě k adopci (této obavě přidělily průměrnou hodnotu 7,8 z 10 bodů), muži se nejvíce obávají nedodržování správného režimu v těhotenství (celkově ohodnotili v průměru 6,6 bodů z 10).

V poslední otázce respondenti uváděli jaké by měli největší obavy v roli náhradní matky. V této otázce se ženy a muži shodli, že by se nejvíce obávali vytvoření citové vazby k dítěti po porodu. Ženy udělily této obavě v průměru 8,4 bodů z 10 a muži 7,5 bodů z 10. Také se shodli, že nejmenší strach by měli z neobdržení finanční odměny. Je zde zajímavá souvislost s otázkou č. 14, kde studenti uvádějí motivaci ženy k roli náhradní matky. Celkem 34 respondentů z gymnázia (61,82%) uvedlo jako největší motivaci finanční odměnu, přestože by v roli náhradní matky měli právě z neobdržení odměny nejmenší strach.

Náhradním mateřstvím se také zabývala ve své diplomové práci Kateřina Skalková. Odpovědi na otázky získala prostřednictvím rozhovoru s náhradní matkou. Jako svojí největší obavu uvedla emocionální aspekt. Jak sdělila Skalkové v rozhovoru, v průběhu těhotenství

uvažovala o zrušení dohody, kterou nakonec dodržela a po několika dnech v porodnici, dítě odevzdala.³⁴

³⁴ SKALKOVÁ, Kateřina. Náhradní mateřství. Olomouc, 2014. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Fakulta právnická.

11 ZÁVĚR

Instituce náhradního mateřství je velice diskutovaným a kontroverzním tématem dnešní doby. Jak bylo již v úvodu zmíněno, náhradní mateřství pomáhá zajistit biologicky vlastní, nebo alespoň částečně vlastní děti neplodným párům.

V teoretické části jsme si stanovily za cíl popsat problematiku náhradního mateřství. Konkrétně jeho biologické, etické, právní, psychologické a sociální aspekty. Zabývaly jsme se neplodností a asistovanou reprodukcí i samotným procesem náhradního mateřství. Také jsme se dotkly nelehkých etických otázek, na které není jednoznačná odpověď. Právní vakuum náhradního mateřství v České republice je popsáno v příslušné kapitole. Neméně zajímavé jsou psychologické dopady na všechny zúčastněné strany, ale také sociální problematika.

Ve výzkumné části jsme se věnovaly problematice náhradního mateřství očima studentů vybraných středních škol. Pomocí dotazníkového šetření jsme zjišťovaly informovanost a postoje studentů středních škol k vybraným aspektům náhradního mateřství.

Bylo zjištěno, že informovanost o náhradním mateřství se v mém výzkumném souboru s věkem nezvyšuje. Studenti 2. a 4. ročníků měli velice vyrovnané výsledky. Velké překvapení přinesla 2. výzkumná otázka. Předpoklad, že studenti gymnázia mají širší všeobecný rozhled a tedy i více informací o náhradním mateřství, se nepotvrdil, ba naopak. Studenti SOŠ dopadli v mém dotazníkovém šetření mnohem lépe, než studenti gymnázia. Postojové otázky přinesly také zajímavé výsledky. Zjistily jsme, že postoje k náhradnímu mateřství se u žen i mužů výrazně liší. Například instituci náhradního mateřství by, dle mého očekávání, využily spíše ženy než muži. Ukázalo se též, že studenti mnou vybraných středních škol mají velice malé povědomí o některých aspektech náhradního mateřství.

Drtivá většina studentských prací, věnujících se problematice náhradního mateřství je zaměřena na právní aspekty, přesto se mi podařilo najít dvě diplomové práce, se kterými mohu alespoň částečně své výsledky porovnat.

Náhradní mateřství není v České republice nijak právně ošetřeno a stále je to jev, který je částí společnosti přijímán spíše negativně. Pro neplodné páry a možné náhradní matky je to stále možnost, na kterou hledí s obavami. Tento institut s sebou nese mnoho problémů a otázek, které jsou často nelehké povahy. Do budoucna by se měla stanovit jasná pravidla, která dají náhradnímu mateřství přesný řád, a nebude možno ho zneužít.

12 SEZNAM LITERATURY

1. *Neploďnost je krize, která nemá hranice* [online]. 2014 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.ivf-zlin.cz/25908n-neploďnost-je-krize-ktera-nema-hranice>.
2. LINHARTOVÁ, Věra. Rozhovor s otcem asistované reprodukce. *Postgraduální medicína* [online]. 2000, č. 4. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/postgradualni-medicina/rozhovor-s-otcem-asistovane-reprodukce-129966>.
3. *Náhradní mateřství* [online]. 2008 [cit. 2014-12-20]. Dostupné z: <http://nahradni-materstvi.webnode.cz>.
4. Náhradní mateřství: zdravotní, etické, morální a právní aspekty. *Zdraví a medicína* [online]. 2009, č. 41 [cit. 2015-05-02]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/nahradni-materstvi-zdravotni-eticke-moralni-a-pravni-aspekty-447275>.
5. History of surrogacy – when and where did it all begin. *Surrogate mothers* [online]. [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://www.surrogatemothers.org/history-of-surrogacy-when-and-where-did-it-all-begin>.
6. History of surrogacy – surrogacy stories throughout time. *Information on surrogacy* [online]. [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: <http://www.information-on-surrogacy.com/history-of-surrogacy.html>.
7. HABERMAN, Clyde. *Baby M and the question of surrogate motherhood*. The New York Times [online]. 2014 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2014/03/24/us/baby-m-and-the-question-of-surrogate-motherhood.html?_r=0.
8. ŘEŽÁBEK, Karel. *Asistovaná reprodukce*. 1. vyd. Praha: Maxdorf, 2008, 112 s. ISBN 978-80-7345-154-7.
9. ULČOVÁ-GALLOVÁ, Zdenka. Snížená plodnost z pohledu imunologie. *Zdravotnictví a medicína* [online]. 2009, č. 19 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/snizena-plodnost-z-pohledu-imunologie-422613>.
10. ULČOVÁ - GALLOVÁ, Zdenka. *Neploďnost útok imunity*. Praha: Grada Publishing, 2006, 144 s. ISBN 80-247-1493-0.
11. VRBÍKOVÁ, Jana. Syndrom polycystických ovárií. *Postgraduální medicína*. [online]. 2013, č. 7 [cit. 2014-02-20]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/clanek/postgradualni-medicina/syndrom-polycysticky-ovarii-472168>.

12. DOHERTY, C. Maud a Melanie M. CLARK. *Léčba neplodnosti*. Brno: Computer Press, 2006, 121 s. ISBN 80-251-0771-X.
13. HRUŠKOVÁ, Hana. Endometrióza: výrazný dopad na kvalitu života ženy. *Interní Medicína*. [online]. 2011 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://www.internimedicina.cz/pdfs/int/2011/10/07.pdf>.
14. ONDOK, Josef Petr. *Bioetika*. Praha: Triton, 2005, 214s. ISBN 80-7254-486-1.
15. HAASOVÁ, Ilona. Etika asistované reprodukce. *Urologie pro praxi* [online]. 2012, 13(6): 254-258 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://www.solen.cz/pdfs/uro/2012/06/05.pdf>.
16. Listina základních práv a svobod. *Sbírka zákonů, Česká republika.*, roč. 1993, částka 1, usnesení předsednictva České národní rady č. 2 z 16. Prosince 1992, s. 17-23. ISSN 1211-1244. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=22426>.
17. PILKA, Ladislav. *Status embrya – lékařské aspekty* [online]. 1999 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.med.muni.cz/UCB/>.
18. FIGO. *Figó introduction to principles and practice of bioethics* [online]. 2012 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.figo.org/sites/default/files/uploads/wg-publications/ethics/Bioethics%20Training%20Curriculum%202013.pdf>.
19. SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Institut matky hostitelky. *Zdravotnictví a právo*. 2009, 11, 6-9. ISSN 1211-6432.
20. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.
21. Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách. *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 131. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-373>.
22. LOJKOVÁ, Jana. Evading the law in the case of surrogacy agreements [online]. Brno: Masaryk University, 2010. ISBN 978-80-210-5151-5. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2010/files/zneuziti/Lojkova_Jana__1689_.pdf
23. JONÁŠOVÁ, Lucie. *Problematika surogačního mateřství ve srovnání se zahraniční právní úpravou*. Olomouc, 2013. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Fakulta právnická.

24. KALVACH, Mariana. Zamyšlení nad problematikou náhradního mateřství. *Zdravotnictví a právo*. 2009, 7-8. ISSN 1211-6432.
25. VYMĚTAL, Jan. *Lékařská psychologie*. Praha: Portál, 2003, 400s. ISBN 80-7178-74-X.
26. RATISLAVOVÁ, Kateřina. *Aplikovaná psychologie porodnictví*. Praha: Reklamní atelier Area, 2008, 106s. ISBN 978-80-254-2186-4.
27. HONZÁK, Radkin. *Děloha na leasing a proč jsem proti* [online]. 28.8.2009 [cit. 2015 05-03]. Dostupné z: <http://zdravi.e15.cz/denni-zpravy/komentare/deloha-na-leasing-a-proc-jsem-proti-441439>.
28. LIŠKOVÁ, Karolína. Pronajmu dělohu. *Instinkt* [online]. 2011 [cit. 2015 22-02]. Dostupné z: http://instinkt.tyden.cz/rubriky/ostatni/tema/pronajmu-delohu_25836.html.
29. POOTE, A.E. and O.B.A. VAN DEN AKKER. British women's attitudes to surrogacy. *Hum. Reprod.*[online]. 2009 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: <http://humrep.oxfordjournals.org/content/24/1/139.full>.
30. PILKA, Ladislav a kol. Surogátní mateřství- literární názory a praxe. *Česká Gynekologie* [online]. 2009, č. 2[cit. 2015-04-10]. Dostupné z: http://kramerius.medvik.cz/search/nimg/IMG_FULL/uuid:3e670fa7-69b7-11e3-93fe-d485646517a0#page=73.
31. MATĚJU, PAVLA. *Náhradní matku si přiveďte samy, vzkazuje lékař ženám s vadou dělohy* [online]. 2009 [cit. 2015 05-03]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/nahradni-materstvi-on-line-odpovi-reditel-kliniky-david-rumpik-pv9-/deti.aspx?c=A090911_115339_ona_deti_jup.
32. HÁTLOVÁ, Petra. Náhradní matky porodily už i u nás desítky dětí. *Novinky.cz* [online]. 2010 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/205714-nahradni-matky-porodily-uz-i-u-nas-desitky-deti.html>.
33. KOVÁČOVÁ, Marie. *Pohled lidí v produktivním věku na problematiku náhradního mateřství*. Zlín, 2011. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií.
34. SKALKOVÁ, Kateřina. *Náhradní mateřství*. Olomouc, 2014. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Fakulta právnická.

13 PŘÍLOHY

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Eliška Pražáková a jsem studentkou Fakulty zdravotnických studií Univerzity Pardubice, obor Porodní asistentka. Obracím se na Vás s žádostí o spolupráci na výzkumu v mé bakalářské práci. Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění dotazníku, který je zcela anonymní, a získané informace přispějí pouze k výzkumným účelům. Dotazník se týká problematiky náhradního mateřství. Sleduje informovanost a postoj studentů středních škol k této problematice. V případě zájmu mě lze kontaktovat na emailové adrese eliskaprazakova@seznam.cz.

V dotazníku zakroužkujte vždy jednu odpověď, pokud není uvedeno jinak.

Děkuji za Váš čas a ochotu.

Náhradní mateřství, nebo-li surogátní mateřství, znamená zahrnutí třetí osoby do reprodukčního cyklu. Náhradní matka odnese a porodí dítě, které po porodu předá adoptivním rodičům. Celý tento proces s sebou nese mnoho etických, psychologických, právních a sociálních úskalí.

1. Jaké je Vaše pohlaví?
 - a) Žena
 - b) Muž

2. Jaký je Váš věk?
.....

3. Na které škole aktuálně studujete?
 - a) Gymnázium
 - b) Střední odborná škola

4. Ve kterém ročníku studujete?
.....

5. Slyšel/a jste dříve pojem náhradní mateřství? Pokud ne, pokračujte u otázky číslo 7.
 - a) Ano
 - b) Ne

6. Odkud jste získal/a informace o náhradním mateřství?

Zde můžete zaškrtnout více odpovědí.

- a) Internet
- b) TV
- c) Kniha
- d) Noviny/časopis
- e) Blízká osoba
- f) Střední škola, na které právě studujete
- g) Jiné:.....

7. Asistovaná reprodukce pomáhá zajistit vlastní děti párům, kterým se to nepodařilo přirozenou cestou. Pokud by Vám nebo Vašemu partnerovi byla diagnostikovaná neplodnost, využili byste některou z metod asistované reprodukce?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nepřemýšlel/a jsem o tom

8. *Odpovídají ženy, které v otázce 7 odpověděly jinak, než ne.*

Vžijte se do role neplodné ženy, která využila již všechny možnosti asistované reprodukce a neotěhotněla. Vybrala byste si možnost náhradního mateřství?

- a) Ano
- b) Ne

9. *Odpovídají pouze ženy.*

Byla byste Vy osobně ochotná být náhradní matkou?

- c) Ano
- d) Ne

10. *Odpovídají pouze muži.*

Souhlasil byste Vy, jako otec, s uskutečněním procesu náhradního mateřství?

- a) Naprosto souhlasím
- b) Souhlasím
- c) Nevím
- d) Nesouhlasím
- e) Naprosto nesouhlasím

11. *Odpovídají pouze muži.*

Kdyby se Vaše partnerka rozhodla být náhradní matkou, podpořil byste ji?

- a) Ano
- b) Ne

12. Koho byste si eventuálně vybral/a jako náhradní matku?
- Příbuzná osoba (osoba v příbuzenském vztahu, např. matka, sestra)
 - Blízká osoba (osoba ve vztahu přátelském nebo partnerském, např. kamarádka)
 - Cizí žena (osoba bez jakéhokoli vztahu)
13. Pokud by se narodilo postižené dítě, jaký by byl Váš postoj jako adoptivních rodičů?
- Odmítl/a bych adopci
 - Dítě bych adoptoval/a a vychovával/a jako své vlastní
 - Dítě bych adoptoval/a a umístil/a do speciálního ústavu pro postižené děti
14. Z jakého důvodu se podle Vás ženy stávají náhradními matkami?
- Finanční odměna
 - Mají rády děti
 - Chtějí pomáhat neplodným párům
 - Jiné:.....
15. Jakou částku byste byli ochotni náhradní matce poskytnout?
- Do 100 000,-
 - 100 000 - 300 000,-
 - 300 000 - 500 000,-
 - 500 000,- a více
16. Jaké by byly Vaše obavy v roli adoptivních rodičů?
U každé odpovědi znázorněte na číselné ose míru Vašich obav, od žádných 0 po největší 10. Pokud zaškrtnete možnost Jiné, doplňte jaké a znázorněte míru Vašich obav číslicí z osy.
- Náhradní matka po porodu nebude chtít dítě předat k adopci.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
 - Dítě si nevytvoří citovou vazbu k adoptivní matce.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
 - Vysoká finanční odměna požadována náhradní matkou.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
 - Dodržování správného režimu v těhotenství (zdravý životní styl, prostředí...)

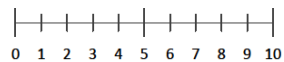
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
 - Dítě se narodí postižené.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
 - Jiné:.....
.....
.....

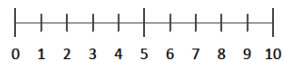
17. Vžijte se do role náhradní matky. Jaké by byly Vaše obavy?

U každé odpovědi znázorněte na číselné ose míru Vašich obav, od žádných 0 po největší 10. Pokud zaškrtnete možnost Jiné, doplňte jaké a znázorněte míru Vašich obav číslicí z osy.

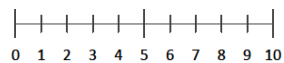
a) Vytvoření citové vazby k dítěti.

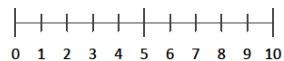
b) Obavy z porodních komplikací.

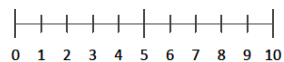
c) Obavy z komplikací v dalším těhotenství.

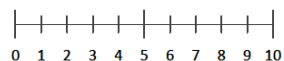
d) Obavy z narození postiženého dítěte.

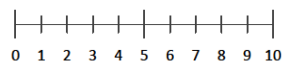
e) Obavy ze smrti dítěte.

f) Neobdržení finanční odměny.

g) Obavy z reakce okolí

h) Jiné:.....
.....
.....

18. Myslíte si, že v ČR je náhradní mateřství využíváno?

- a) Ano
- b) Ne

19. Je dle Vás v ČR náhradní mateřství upraveno zákonem?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

20. Kdo myslíte, že je ze zákona matkou dítěte ve chvíli, kdy se narodí?

- a) Žena, která dítě porodí
- b) Adoptivní matka
- c) Žena, kterou má dítě nejraději